ቃለ-መጠይቕ ምስ ተጋዳላይ ኣድሓኖም ገብረማርያም

ተጋዳላይ ኣድሓኖም ገብረማርያም ድሕሪ ነዊሕ እዋን ኣብ መድረኽ ተቐልቂሉ፡ ብዛዕባ ህልው ኩነታት ሃገርናን፣ ኤርትራዊ ህዝባዊ ምንቅስቓስን ደንበ-ተቓውሞን ጥልቅ ዝበለ መብርሂ ስለዝሃበና ስለ እቲ ምትሕብባሩ ብልቢ ነመስግኖ፡፡ ቀንዲ ነጥብታት ቃለ-መጠይቁ (High-lights) እዞም ዝስዕቡን ካልኦትን ኮይኖም፡ ንሙሉእ ትሕዝትኡ ነንበብቲ ንገድፎ፡፡ Ethiopia branch (EPM) Thursday, September 29, 2005 6:34 AM

- ኢሰያስ ሎሚ ውግእ እንተ ኸፊቱ ነብሱ ተዋሪዱ ሃገር ከዋርድ እዩ፡፡
- ዓሊ ሰይድን መሰልቱን ብዙሓት ምሁራት ኣብ ግዜ ቃልሲ ከም ዝቐተሉ
- ምቓም ኤህም ደኹን ምቓም ግሃድኤ "Risky-Experiment"
- ሓድነት ናይ ሰለስተ ውድባት ናይ ኮትሮባንድ ሓድነት እዩ
- ተወከል፡ ብዛዕባይ ዝፈልጦ ሚስጢር ከውጽኦ እጽውዕ
- ኪዳን መርሚሩ ብሕጊ ውሳኔ ከሕልፍ ኔርዎ
- ኣገባብ ቃልስና ኣብዚ ህልው መድረኽ " ሕጊ ኦሪት"

ሙሉእ ትሕዝቶ ቃለ-መጠይቕ ተጋዳላይ ኣድሓኖም ገብረማርያም

ሕቶ፡ ኣብዚ ቅንያት እዚ ኣካታዒ ኮይኑ ዘሎ ነገር መንግስቲ ኤርትራ ልእላውነተይ ንምኽባር ሓይሊ ምጥቃም ውን ሕጋዊ እዩ ዝብል ዘረባ የስምዕ ኣሎ፡፡ ኣብዚ ጉዳይ እዚ ርኢቶኻ እንታይ እዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣብ ሞንጎ ስርዓታት ኣስመራን ኣዲስ ኣበባን ሽግር ከምዘሎ ዘይፈልጥ ሰብ ዘሎ ኣይመስለንን፡፡ መግለጺ ናይቲ ኩሉ ሽግራት ከመመኽነይታ ዝቀርብ ከኣ ጉዳይ ባድመ እዩ፡፡ ብጉዳይ ባድመ ናብውግእ ምእታው ጽላለ እዩ፡፡ ዕብዳን እዩ፡፡ ብዛዕባ ባድመ ብዙሕ ግዜ ስለ ዝተዘርበሉ ናብ ዝበለየ ጉዳይ ኣቶኵረ ርእይቶ ክህብ ኣይደልን፡፡ ክጠቕሶ ዝደሊ ነገር ግን ኣሎ፡፡ ስርዓት ኢሰያስ ህዝብና ኣብ ጥሙይ ከብዱ ናይ ሚልዮናት ዶላራት ብረት ይሽምት ከምዝነበረ ናይ ዕዳጋ ምስጢር እዩ፡፡ ክሳብ 70% ናይ ክበድቲ ብረታትን ሚሳይላትን ዕጥቂ ናይ ሰራዊት ኤርትራ ሓደስቲ ምዃኖም ይንገር እዩ፡፡ ኣብ ውግእ ግን ዕጥቂ ሓጋዚ ተራ እዩ ዘለዎ እምበር ወሳኒ ተራ ኣይኮነን፡፡ ወሳኒ ተራ ዝጻወት እቲ ሰራዊት እዩ፡፡ ሰራዊት ኤርትራ ካኣ ብኣባላት ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝቖመ እዩ፡፡ ቀዳማይ ጸላኢ ናይ ኣባላት ሃገራዊ ኣገልግሎት ከኣ ስርዓት ኢሰያስ እዩ፡፡ ከም ጅሆ ሒዝዎም ስለ ዘሎ፡፡ ትእዛዝ ናይ ጸላኢኦም ኣብ ውግእ ክፍጽሙ እዩም ኢልካ ምሓሳብ ከኣ ዘይከውን እዩ፡፡ ኢሰያስ ነዚ ውግእ እዚ እንተ ጀሚርዎ ኣብ ሓጺር እዋን ክዋረድ እዩ ንኤርትራን ህዝባን ድማ ኣዝዩ ሓደገኛ ኩነት እዩ ክኸውን፡፡

ሕቶ፡ ብሞት ዓሊ ሰይድ ዓብደላ ህግደፍ ብዙሕ ዳንኬራ ይገብሩ ኣለዉ፡፡ ነዚ ኩነታት እዚ ብኸመይ ትሪኦ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ብመጀመርያ እዋን፡ ንዓሊ ሰይድ ዓብደላ ዝረኣኽዎ፡ ኣብ ከባቢ ወርሒ ግንቦት 1972፡ ኣብ ዓየት እዩ። ወሪኡ ግን ኔሩኒ። ምኽንያቱ፡ ነታ ኣብ ካራቺ (ፓኪስታን) ጠያይቲ ዘዝነቡላ ነፋሪት ኢትዮጵያ፡ ምስኡ ኰይኑ፡ ነቲ ስርሒት ዝፈጸመ ፍስሃየ (ሳጉኡ ካራቺ) ዝበሃል፡ ምሳና ኣብ ካልኣይ ወገን ስለ ዝነበረ። ፍስሃየ ነቲ ኣብ ካራቺ ዝተፈጸመ ቅያ ኣዕሊሉና ኔሩ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ፡ ቀዳማይ ወገን ህዝባዊ ሓይልታት፣ ካልኣይ ወገን ህዝባዊ ሓይልታት ተባሂልና ኢና፡ ንጽዋዕ ኔርና።

ኣብ ውግእ ሓውልዕ (ወርሒ ሾሞንተ 1972) በጋጣሚ ጋንታና ምስ ሓይሊ ዓሊ (ሽዑ መራሕ ሓይሊ እዩ ኔሩ) ኣሲራ ኔራ። መሬት ዓይኒ ምስ ሓዘ፡ ጀብሃ ህጁም ጌሮም፡ እታ ዓሊ ሰይድ ዝመርሓ ዝነበረ ሓይሊ ተበታቲና ኣንሳሒባ። መራሕ ጋንታና ባሻይ ገረዝጊሄር እዩ ኔሩ። ሽዑ ክልተ ኣባላት ጋንታና፡ ምስ ሓይሊ ዓሊ ሰይድ ተለኪሞም ሃዲሞም። ንታሕቲ ናብ ብጾትና ብምውራድ ከኣ፡ ጋንታና ከምዝተደምሰሰት ሓቢሮም። ባሻይ ገረዝጊሄር ዕቤት እኳ ይንበሮ፡ ኣዝዩ ተዋጋኣይ እዩ ኔሩ። ምኽትል መራሕ ጋንታና'ውን ወዲፈንቅል እዩ ኔሩ። ንሱ እውን ንፉዕ ተዋጋኣይ ስለ ዝነበረ፡ ጸኒያም ስለ ዘጽንዑና፡ ጋንታና ብቡምባ ተደራጊማ ነቲ ዝሃጅም ዝነበረ ሓይሊ ጀብሃ ዘፍ ኣቢላቶ። ንጽባሒቱ ምስ ሓይሊ ዓሊ ሲዒድ ኣሲርና ስለ ዝወዓልና፡ ናቱ ጅግንነት ክንገር ኣይሰማዕኩን። ብድሕሪ'ቲ ውግእ'ቲ፡ ሓደ ግዜ ኣብ ገረግር (ሱዳን)፡ ብድሕሪኡ ከኣ፡ ውግእ ቀብርውኣት ምስ ጀብሃ፡ ኣብ መንጎ'ዚ ክልተ ውግኣት'ዚ ድማ፡ ውግእ ምስ ኢትዮጵያ ተኻይዱ ኔሩ። ዓሊ ሰይድ ሉሉይ ዝኾነ ተራ ኔሩዎ ክበሃል ሰሚዐ ኣይፈልጥን። ድሕሪ ውግእ ቀብርውኣት፡ ዓሊ ሰይድ ካብ መራሒ ሓይሊ ናብ መሪሕነት ውድብ ካልኣይ ወገን እዩ ተሰጋጊሩ።

መሪሕነት ምስ ኰነ'ውን ዓሊ ሰይድ እዚ እስትራተጂ'ዚ ሓንጺጹ፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ዓ ወት ኣመዝጊቡ ዝብል ገዲም ተጋዳላይ እንተልዩ ክብደሃኒ እጽውዮ። ብተማሳሳሊ ከምኣዋግኣይ ጥራይ ዘይኮነ ከም ተዋጋይ ዓሊ ሰይድ ኣብ ህጁም መሪሑና ቡምባ ተዳራብዩ ዝብል እንተልዩ'ውን፡ ደጊመ ክብድሃኒ እጽውዕ። ቅድሚ ምርኻብና እንድዒ። ኣነ ካብ ዝፈልጦ ግን፡ ዓሊ ሰይድ ጥይት እውን ተወጊኡ ሕክምና ክዕቄብ ኣይረኣኽዎን።

ልክዕ እዩ፡ ድሕሪ እስትራቴጂካዊ ምዝላቕ 1978 ገለ ኣሃዱታት ህዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ኤርትራ ኣብ ግንባር ናቕፋ ምስ ዓረዳ ዓሊ ሰይድን ጴጥሮስ ሰሎሙንን ናይ ግንባር ናቕፋ ኣዘዝቲ ንኽኾኑ ተመዚዞም። ሉሉይ ወተሃደራዊ ብቕዓትን ጅግንነትን ስለ ዝነበሮም ኣይኮኑኑን ተመዚዞም። ኣባላት ፖሎቲካዊ ቤት ጽሕፈት ብምንባሮም ጥራይ እዩ፡፡ ካብ ክልቲኦም መኒኦም ሉሉይ ተራ ኔሩዎ ከኣ፡ ዝውዓሉ ክምስክሩ ይኽእሉ እዮም። ጴጥሮስ ዝያዳ ብልሕን ክእለትን ኔርዎ፡፡ ኣይፋል ዝብል እንተልዩ ሕጅውን ክብድሃኒ እጽውዕ፡፡ ኣብ 6ይ ወራር (ወፍሪ ቀይሕ ኮኾብ) ዓሊ ሰይድ ብዝገበሮ ዓበይቲ ወተሃደራዊ ጌጋታት፡ ብሳላ ጅግንነት ተጋደልቲ እምበር፡ ጸላኢ ናቕፋ ክኣቱ እንታይ ተሪፉዎ ኔሩ ድዩ? ከምቲ ልሙድ ሐደ ውግእ ምስተወድኣ ገምጋም ናይቲ ውግእ ንገብር ኔርና ኢና፡፡ ውግእ 6ይ ወራር ምስተወድአ ድማ፡ ናይቲ ውግእ ገምጋም ምስተገብረ፡ ዓሊ፡ እንታይ ድኽመታት ከምዝነበሮ፡ እቶም ሽዑ ኣብቲ ግንባር መራሕቲ

ቦጦሎንታትን ብረጌዳትን ዝነበሩን ኣብቲ ገምጋም ዝተሳተፉን ብዙሓት ህሉዋት ስለ ዘለዉ ክምስክሩዎ ዝኽእሉ ሓቂ እዩ። ሕጂ ከኣ፣ ጴጥሮስ ብሃገራዊ ክድዓት ተኸሲሱ፣ ሃላዋቱ ኣብ ዘይፍለጠሉ ሰዓት፣ ንዓሊ ሰይድ ክንድ'ዚ ዳንኬራ ክህረመሉ ክትሰምዕ ከሎኻ፣ ናይ ታሪኽ ግርንቢጥ'ዩ።

ሕቶ፣ እንታይ ደኣ ህግዲፍ ከምዓቢ ጅግና ንዓሊ ሰይድ ዳንኬራ ዝወቕዐሉ ዘሎ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፣ ህግዲፍ ደኣ እንታይ ክብሉ ደሊኻዮም? እቶም ኣብቲ ስርዓት ላዕ ለዋይ ጽፍሒ ሒዞም ዘለዉ እኮ፣ ሓያሎ ካብኦም ረሳሕ ታሪኽ ዘለዎም ሕጂውን ሃገር ብምሉኡ ናብ ቤት ማእሰርቲ ቀይሮም ብዘይካ ስልጣኖም ኩነታት ህዝብን ሃገርን ዘይግድሶም ደቂ መዛሙርቱ እዮም። እቲ ሓቀኛ ታሪኽ ቁሩብ ከተምብሃልካ፣ *እዚ ሓቀኛ ታሪኽ ብምትንካፈይ ብቀጥታ ዝትንክፎም ሰባት ከምዘለዉን ከም ጸላኢ ከምዝቖጽሩንን ኣብ ግምት ዘየእቱ ኣይኮንኩን፡፡* ታሪኽ ግን ኣብ ግዚኡ ክንገር ስለ ዘለዎ፣ ሓቂ ኣለኒ ዝብል ሰብ እንተሊዩ ድማ ክብድሃኒ ስለ ዝጽበ እየ ቁሩብ ዘተንብሃልካ ዘለኹ፡፡ እቲ ሓቀኛ ታሪኽ ከምዚዝስዕብ እዩ፡፡ ኣብ ህዝባዊ ግንባር ክልተ ዓይነት ተጋደልቲ እዮም ኔሮም።

1ይ፣ ጸላኢ ዝቐትሉ፣ ጸላኢ ዝማርኹ ተጋደልቲ።
2ይ፣ ንኸምኦም ተጋደልቲ ዝቐትሉን ዝኣስሩን፣ ተጋደልቲ እዮም።

እቶም ቀዳሞት ንህይወቶም ከይበቐቑ ምእንቲ ናጽነት ኩሉ እቲ ገበናት ናይቲ ውድብ ተጻዊሮም ነብሶም ረሲዖምን በጂዮምን፣ ብቡምባ ኢድን ካላሽንን፣ ታንክታት ጸላኢ ማሪኾም ነጻነት ዘምጽኡ እዮም።

እቶም ኣብ ካልኣይ ጉጅለ ዘለዉ ድማ፣ ከምበዓል ዓሊ ሰይድ ዝኣመሰሉ፣ ሓለዋ ናይቲ ኣብ ስልጣን ዝነበረ ጉጅለ ኰይኖም፣ ዝኾነ ፉሉይ ኣራኣእያ ኣለዎ ኢሎም ዝጠርጠርዎ፣ ወይ ንስልጣን ክቆራቑሰና ይኽእል እዩ፣ ኢሎም ዝገመትዎ ተጋዳላይ፣ ኣብ ሓለዋ ሰውራ የእትዮም ዝቐትሉ ዝነበሩ እዮም። ዓሊ ሰይድ ከኣ ሓላፊ ናይ ሓለዋ ሰውራ ኮይኑ ቀንዲ ኣተግባሪ ናይቲ ኣረሜናዊ ተግባር እዩ ኔሩ፡፡ ሓለዋ ሰውራ ህግሓኤ ከኣ፣ እቶም ዝኣተዉዎ ከዘንትዉዎ ከለዉ፣ ካብ ገሃነም እሳት ንላዕሊ እዩ። ኮፍ ምስበልካ የማነ-ጸጋም ኣይትጥምትን ኢኻ። ውጽኣት ሓሚምካ ለይቲ ምንቅስቓስ ስለዘየለ ቀልቀልካ ኣብ ስሬኻ ኢኻ ተውጽኦ። ለይቲ ሽንቲ መሊቑካ ኣብ ስሬኻ እንድሕሪ ሼንካ እሞ እንድሕሪ ተፈሊጥካ ትቕጻዕ። እታ ኣብ ስሬኻ ብምሻን ዘይተቐጽዕ ሓንቲ ዕድል፣ ለይቲ ዝናብ እንተ ሃሪሙ ክሉ ክዳውንትኻ ስለ ዝጅብጅብ፣ እቶም ሓለውቲ እውን ክፈልጡኻ ስለ ዘይክእሉ፣ ዕድል ናይ ኣብ ስሬኻ ምሻን ትረክብ ኣይትቕጻዕን ድማ። ዓ ሊ ሰይድ ናይ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ኣካል ክፍሊ ሓላፊ እዩ ኔሩ።

ስለዚ ከምቲ ኣቐድም ኣቢለ ዝገልጽክዎ፣ ዓሊ ሰይድን ኣምሳሉን ኣብ ልዕሊ ጸላኢ ዘሰምብር ስራሕ ሰሪሖም ዘይኮነ ኣብ ታሪኽ ህግሓኤ ክዝከሩ ዝግብኦም፣ ሓለዋ ናይቲ ኣብ ግዜ ቃልሲ ስልጣን ዝጨበጠ ጉጅለ ሕጂ ኸኣ ሃገር ዝብትን ዘሎ ብምንባሮም ጥራይ እዩ፡፡

እዚኦም ኣብ እንግድዓ ናይ ጀጋኑ ተሓዚሎም ነጻነት ዝረኣዩ እዮም። እዚኦም ከይብሉኒ ዘይፈልጡ፡ ኣብ ብልሹውና ዝጠሓሉ፡ ንከምኦም ተጋደልቲ ኣብ ግዜ ቃልሲ ከምባሮት ኣገልገልቲ ዝገበሩን ካብ 1978 ኣትሒዞም ጮማን ዊስክን ዝለመዱ እዮም።

ሕቶ፡ ከተማ ምስኣተኹም ንሕናውን ንጽየፎ ጠባያት ሓለፍቲ ርኢና ኢና፡፡ ኣብ ሜዳውን ኔሩ ማለት ድዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ እወ ኔሩ፡፡ ብዛዕባ እዚ ጉዳይ'ዚ መጽሓፍቲ'ውን ክድርሶ ይኽእል እዩ፡፡ ስለዚ መእንታን ከይንህውትት ኣሕጺረ'የ ክገልጸልካ ዝኽእል፡፡ እቲ ብልሽዉና 1977 ከተማታት ምስሓዝና እዩ ብጋህዲ ክርአ ዝጀመረ። ብ1978 እስትራተጂካዊ ምዝላቕ ምስገበርና ከኣ፡ ደጀን ናይ ህግሓኤ ናብ ናይት ክለባት (Night-Clubs) እዩ ተቐይሩ። ኣርእስትና ዓሊ ሰይድ ስለ ዝኾነ ግን፡ ካብ 1978 ኣትሒዙ፡ ክሳብ'ዛ ሕጂ ዝሞተላ እዋን ንዓሊ ሰይድ ሓኪም እንተዘይከልኪሉዎ ማዓልታዊ፡ ከይሰኸረ ርኤዩ ዝብል እንተልዩ ሓሳዊ እዩ። ብዙሓት ሐለፍቲ'ውን ካብ ናቱ ዘይፍለ ናብራ ዝነበሮም፡ ሕጂውን መላእ ሃገር ባርያ ዝገበሩ እዮም እዞም ኣብ ስልጣን ተሪፎም ዘለዉ፡፡

ሕቶ፡ እቲ ኣብ ካራቺ ዝፈጸሞ ጅግንነት'ከ ብኸመይ ትርእዮ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ እቲ ናይ ካራቺ ፍጻሜ ሓደ ካብቲ ታሪኻዊ ፍጻሜታት ቃልስና እዩ። ግን እዚ ኩሉ ንዓሊ ሰይድ ዳንኬራ ዝውቅዓሉ ዘሎ፡ ልዕሊኡ ምስተንክር ዝኾነ ጅግንነት እኮ ተፈጺሙ እዩ። ዓሊ ሰይድ ኣብ ስርሒት ካራቺ ክሳተፍ ከሎ፡ እኹል ወተሃደራዊ ታዕሊም ወሲዱ እዩ። ኣብነት ክጠቕሰልካ፡ ኣማኒኤል የውሃንስ፣ ደበሳይ ገብረስላሴ፣ የውሃንስ ስብሃቱን ሙሴ ተስፋሚካኤልን ዋላ ሓንቲ ታዕሊም ከይወሰዱ፡ ነፋሪት ኢትዮጵያ ጨውዮም ሊብያ ኣትዮም። ብድሕሪኡ ከኣ ኣብ ህዝባዊ ሓይልታት ተሰሊፎም፡፡ ኣማኒኤል የውሃንስ እንደገና ተመሳሳሊ ስርሒት ንኽፍጽም ተባሂሉ፡ ካብ ገረግር (ሱዳን) ኣዲስ ኣበባ ኣትዩ።

ኣማኒኤል ንዋልልኝን ማርታን…ወዘተ ዝርከቡዎም ኢትዮጵያውያንን ኤርትራውያንን ሒዙ፡ ካብ ኣዲስ ኣበባ ነፋሪት ክጨውዩ ምስፈተኑ ብጸጥታ ኢትዮጵያ ተፈሊጦም ኣብታ ነፋሪት ተቐቲሎም። ***እዚ ታሪኽ'ዚ ኢትዮጵያውያን ብተደጋጋሚ የልዕሉዎ እዮም። እዚ ድማ፡ ንጅግንነት ዋልልኝን ማርታን ንክዝክሩ እዩ። ብኣንጻሩ፡ ታሪኽ ኣማኒኤል የውሃንስ ብህግሓኤ ክዝከር ወይ ክልዓል ሰሚዕካ ትፈልጥ!*** ነቶም ታሪኹን ተወፋይነቱን እንፈልጥ የዕሩኽቱ'ኸ ዝኣምሉ ምርስዑ ናይ ሕልና ቅሳነት ይህበና'ዶ ይመስለካ? ደበሳይ ገብረስላሴ፣ የውሃንስ ስብሃቱን ሙሴ ተስፋሚካኤልን ድማ፡ ብሰበብ ምንቅስቓስ ናይ 1973 ብዓሊ ሰይድን ጉጅልኡን ተቐቲሎም። ምጭዋይ ነፋሪት ጅግንነት ዘብል እንተኾይኑ እዚኦም'ሲ ጨውዮም እንድዮም ደኣ። ይኹን'ምበር፡ ኣሽንኳይ'ዶ ከምጀጋኑ ክጥቀሱን ክቑጸሩን፡ ስድራ-ቤቶም'ውን መስዋእቶም ከይንገሩ ተሓሪሞም እዮም።

ኣብ ከምዚ ንዛረበሉ ዘሎና ዓይነት ስርሒታት፡ ብዙሓት ሰባት ጅግንነት ክፍጽሙ ይኽእሉ እዮም። ኣእላፍ ተጋደልቲ ህግሓኤ፡ ምስ ታንኪ እንዳተጋጨዉ ብጥራይ ኢዶም ታንክታት ማሪኾም'ዮም። ብወገነይ ዝዓበየ ጅግንነት ኢለ ዝቖጽሮ፡ ኣብ ፈታኒ ፖለቲካዊ ሕቶታት ዝውሰድ ፖለቲካዊ መርገጺታት እዩ። ኣብነት ክጠቕሰልካ፡ ብ1972 ኣብ ገረግር ሱዳን ከለና፡ ጀብሃ ኣድሓርሓሪት ጥራይ ዘይኰነት'ሲ፡ ሽፍታ ውድብ እያ፡

ዝብል መግለጺታት፡ በታ ሽዑ ዝነበረት መሪሕነት ይወሃበና፡፡ ኩሉና እቶም ንጀብሃ ዘይንፈልጣ ተጋደልቲ፡ ማለት ኣብ ሰልፊ ናጽነት ዝነበርና(ካልኣይ ወገን ህዝባዊ ሓይልታት) ምስ'ቲ ጀብሃ ጸረ-ሰውራ ኢሎም ክቕንጽሉናን ኣብ መሬት ሱዳን ኮብኪቦምና ምእታዎምን፡ ብዙሓት ንፈልጦም ሰባት ኣብ ጀብሃ ብምቕታሎምን፡ ከምኡ'ውን ኣብ ፖለቲካ ንፋጥና ዘየጽረና ሕጻናት ብምንባርና፡ ኩልና እቶም ዝነበርና ተመሃሮ፡ ነዚ መርገጽ'ዚ ተቐቢልናዮ። ደበሳይ ግን፡ ኣይተቐበሎን። ጀብሃ ኣድሓርሓሪ ውድብ እዩ፡ መሳፍንትን ናይ ቅቢላ መራሕቲ ክኾኑ ዝደልዩ መራሕቲ ዘለውዎ እዩ፡ ግን ሽፍታ ውድብ ኣይብሎን'የ፡ ብምባል ደው ኢሉ ተማጒቱ፡፡ ብሰንኪ'ዚ ከኣ፡ በታ መሪሕነት ተጸሊኡን ተፈንፊኑን። ዳርጋ ኩሉ ተጋዳላይ ከኣ ነጺልዎ፡፡ ደበሳይ ግን ኣብ መርገጺኡ ጸኒዑ፡፡ እምበኣር፡ ጅግንነት እዚ እዩ፡፡

ደበሳይን ኣነን ኣብ ሓንቲ ጋንታ ኢና ኔርና። ኣነ ኮሚሳር ናይታ ጋንታ ኔረ። ዋላ በዚ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽክዎ መርገጺ ንፋላለ፡ ኣብ ዩኒቨርስቲ ኮለና ስለንፋለጥ፡ ብዕድመን ትምህርትን ስለዝበልጽኒ የኽብሮ እየ ኔረ፡፡ ሓደ ምሸት ብሓንሳብ ደቂስና፡ ሕቶ ናይ ጀብሃ ኣልዒልና'ውን በብእምነትና ተኻቲዕና፡ ድሕሪ ብዙሕ ክትዕ፡ ስማዕ ኣድሓኖም! *“ኣነ ንዓኻ ከምዝኣምነካ ትፈልጥ እንዲኻ፡ ግን ካባኻ ንላዕሊ ዝኣምኖ ዓርከይ ወዲ ቤንቲሰዱ ዝበሃል፡ ኣብ ጀብሃ እዩ ተሰሊፉ፡ ወዲ ቤንቲሰዱ ከኣ ሽፍታ ኣይኮነን፡ ካባይን ካባኻን ንላዕሊ ፍቕሪ ሃገር ኔሩዎ፡ ካባይን ካባኻን ንላዕሊ ከኣ ንነጻነት ይደልዮ”* ምስበለኒ፣ ኣስዒቡ፡ *“ብዓንደርእሱ በቲ ሓደ ወገን ካልኣዊ ግርጭታት ብዲሞክራሲያውን ሰላማውን መገዲ ክፍታሕ ኣለዎ ንብል፡ በቲ ኻልእ ከአ ጀብሃ ሽፍታ እያ ንብል፣ ጀብሃ ሽፍታ እንተኾይና፡ ክትጠፍእ ስለ ዘለዋ፡ ንሰኻውን ክትጠፍእ ኣለዋ ኢኻ እኮ ትብል ዘለኻ”*፡ ምስ በለኒ፡ ነቲ ኩነታት ብውድዕነት ክርእዮ ኪኢለ። ደበሳይ ኣብ ውግእ'ውን ንፋዕ ተዋጋኣይ እዩ ኔሩ። ኣብ መጀመርያ 1975 ኣብ ከባቢ ኣስመራ ኣብ ዝተገብረ ውግእ ብቡምባ እንዳተደራገመ ተወጊኡ፡ ንዓደን ንሕክምና ከይዱ። ሓውዩ ንሜዳ ምስተመልሰ፡ ኣብ'ቲ ዓሊ ሰይድ ዝመርሖ ሓለዋ ሰውራ የእትዮም ኣሕቂቖሞ። መኒኦም እዩ'ቲ ጅግና?

ካልእ ኣብነት ጅግንነታዊ ፖለቲካዊ መርገጺ ክጠቕሰልካ። እዞም ኣብ ታሪኽ ህግሓኤ “የሚን” ተባሂሎም ዝጽውዑ፡ ከም'ቲ ዝንገርን እቲ ውድብ ዝጕስጒሰሉን፡ ብኣውራጃ ተኣኻኺቦም፡ የማናዊ ምንቅስቓስ ከምዘካየዱ እዩ። እዚ ጻዕዳ ሓሶት እዩ፡፡ ኣብ 1983 ኣብ ኣጋ ሰላሕታ ወራር ምውድኡ፡ ኣብ ናቕፋ ከሎና ዓሊ ሰይድ ሓደ ካብቶም ኦፐርይተራቱ ሊኢኹ *“ምሳይ ተደረር”* ይብለኒ። ሕራይ ኢለ ኸይድ'ሞ፡ ድሕሪ ድራር ስዋ ምስታይ ንጅምር። ኩልና ምዉቕውቕ ምስበለና ከኣ፡ ዕላል ናይ ቀደም ንጅምር። ብወገነይ ካብ ኣዲስ ኣበባ በዓል እዮብ ገብረልኡል ከምዘውጽኡና፡ ምስ እዮብ ኣዝዩ ጥቡቕ ዝምድና ከምዝነበረኒ ምሰዕለልኩዎ። እዮብ ጥዑይ ተጋዳላይ ምንባሩ ብዙሕ ሰብ ይዛረበሉ እዩ፡ ግን *"ተጋግዩ"* ይብለኒ። ከመይ? እብሎ፡፡ ከምእትፈልጦ ኢብራሂም ዓፋን ዶክተር ኢዮብን መራሕቲ ናይ ቦጠሎኒ ሓሙሽተ እዮም ኔሮም፡፡ እዮብ ኮሚሳር ናይታ ቦጠሎኒ ስለ ዝነበረ ስልጣኑ ተጠቒሙ ከምዚ ዝስዕብ ኣብ ተጋደልቲ ክጉስጉስ ጀሚሩ፡፡ *"ህግሓኤ መገዲ ሃገራዊ ዲሞክራሲያዊ ሰውራ ማሕበርነት እያ ክትተክል ትደሊ፣ ጀብሃ ድማ ብመገዲ ዘይርእሰማላዊ ምዕባለ ማሕበርነት ክትተክል እያ ትደሊ። ዘይሩ ዘይሩ ድማ ናይ ክልቲኤን እምነታት ማሕበርነት ንምትካል ስለ ዝኾነ፡ ፍልልይ የብሉን”*፡ ኢሉ ክጉስጉስ ጀሚሩ ይብለኒ። ኣነ ድማ፡ ገበኑ እዚኣ እያ! እብሎ፡፡ ዓሊ ብወገኑ፡ ካብዚ ዝዓቢ ገበን እንታይ ኣሎ ኢልካዮ፡ ምስ ጀብሃ እዩ እኮ ኣመዓራሪዩና ምስ በለኒ ቆርጢመያ ኣጽቂጠ፡፡

እዮብ ገብረልኡል መብዝሕትኡ ሰብ ዶክተር እዮብ ኢሉ ዝጽውዖ፣ ኣብ ሶሼት ጂኦሎጂ ተማሂሩ፣ ካብቶም ቀንዲ መስረቲ ናይ ጥሒሻ እዩ። በዛ ተባዕን ምሁራዊ ክትዕን ከኣ፣ ኣብ'ቲ ዓሊ ሰይድ ዝመርሖ ዝነበረ ሓለዋ ሰውራ ኣትዩ። በዓል ዓሊ ሰይድ ኣሕቂቖሞ። ከምበዓል እዮብ ዝኣመሰሉ ሊቃውንቲ ስለ ዝቐተለ ድዩ ዒሊ ሰይድ ዳንኬራ ዝውቅዓሉ ዘሎ!

ናይ እዮብ ይኹን ናይ ደበሳይ ኣራኣእያታት ኣብ ህግሓኤ ቦታ ረኺቡ ኔሩ እንተዝኸውን፣ ኣብ ጅብሃ'ውን ተመሳሳሊ ኣረኣእያ ዝነበሮም ተጋደልቲ ክነብሩ ይኽእሉ ኣዮም ኢልና እንተገሚትና፣ ሰውራ ኤርትራ ካብ ብዙሕ ክሳራታት ምደሓነ ኢልካ ምግምጋም ዝከኣል እመስለኒ፡፡

ሕቶ፣ ኣብ ቡዙሕ እዋናት ኣብቲ ዓሊ ሰይድ ዝመርሖ ዝነበረ ሓለዋ ሰውራ ብዙሐት ሰባት ከም ዝሓቐቑ እዩ ዝዝንቶ፣ ነዚ ዝምልክተ ኣስፍሕ ኣቢልካ'ዶ መብራህካለይ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፣ ሕቶኻ ክምልስ እንተኾይነ መጽሓፍ ክጽሕፍ ኣሎኒ፡፡ ብሕጽር ዝበለ ግን እቶም ኣብ መጀመርያ ሰብዓታት ናብ ህዝባዊ ሐይልታት ዝተሰልፉ ምሁራት ደቂ ከበሳ ዓሊ ሰይድን መሰልቱን ኣብ ሓለዋ ሰውራ ኣእትዮም ኮስቲሮሞም እዮም፡፡ እዚ ጉዳይ'ዚ ነልዕሎ ዘለና ሕጂውን ሃገር ብሙሉኡ ኣብ ሓለዋ ሰውራ ኣትዩ ይሓቅቕ ስለዘሎ እዩ፡፡ ሃገር ብምሉኡ ናብ ዓቢ ቤት ማእሰርቲ ስለ ዝተቐየረ እዩ፡፡ ዝረኸሰ ቁስሊ ንምጉዳእ ኣይኮነን፡፡ ማለት፣ እቲ ኣብ ግዜ ሰውራ ዝተፈጸመ ገበናት፣ እንተስ ሓሞትና ፈሲሱ፣ እንተስ ብናጽነት ተደዓዒስና ኣየልዓልናዮን። ስድራቤታት ናይቶም ግድያት'ውን ኣየልዓሉዎን። ስለ ዝኾነ፣ ታሪኽ ዓሊ ሰይድን መሰልቱን ተሸፋፊኑ እዩ ኔሩ፡፡ ነዚ ተደጉሉ ዝነበረ ታሪኽ ክንተናኽፍ ዘገዲደና ዘሎ፣ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽክዎ፣ ዓሊ ሰይድን ጉጅልኡን ሃገር ብምልእታ ኣብ ሓለዋ ሰውራ ዳጕኖማ ስለ ዘለዉ እዩ፡፡

መብዛሕትኦም ካብዞም ጉጅለ 15 ተባሂሎም ዝፍለጡ ላዕሎዎት ሓለፍቲ ናይ መንግስቲ ዝነበሩን፣ ቅድሚ ኣርባዕተ ዓመት ዝተኣስሩን፣ ሃለዋቶም ዘይፍለጥን፣ ዋላኳ ከምቲ ናይ ዓሊ ሰይድ ተራ ኣይንበሮም እምበር፣ ኣብ ምህናጽ ናይዚ ጨፍላቒ ስርዓት ተሳቲፎም እዮም፡፡

ኣብ መወዳእታ ግን እቲ ኣብ ምህናጹ ዝተሳተፍዎ ስርዓት ንሃገርና ናብ ገደል የእትዋ ከምዘሎ ስለ ዝተረድኦ ድግዲጊት ተዓጢቖም ዲሞክራስያዊ ስርዓት ንምትካእ ተቓሊሶም፡፡ ዝኸበረ ዋጋ ከኣ ከፊሎም፡፡ ሂወቶም ከፊሎም፡፡ ጀጋኑና ከኣ እዚኦም'ዮም፡፡ ዓሊ ሰይድ ከኣ ነዞም ናይ መዋእል መቓልስቱ ብኽድዓት ብምኽሳስ፣ እንተስ ኣብ ልዕሊ መቓብሮም፣ እንተስ ኣብ ልዕሊ ስቓዮም ኮይኑ ዊስኪ እንዳ ሰተየ ይጭፍር ኔሩ፡፡ ንሱን መሰልቱን መላእ ሃገር ኣብ ሓለዋ ሰውራ ዳጕኖም መላእ መንእሰይ ናብ ባርያ ቀይሮም ብምቕት ዝነብሩ ዘለዉ እዮም፡፡ ኣብ ልዕሊ ዓሊ ሰይድን ደቂ መዛሙርቱን ሕነ'ዞም ጀጋኑን ሕነ ኣብ ሓለዋ ሰውራ ተዳጕኑ ዘሎ መልእ ህዝቢ ኤርትራን ምፍዳይ ሓላል'ዩ።

ብሓጺሩ፡ ዓሊ ሲይድን መሰልቱን ጸላእቲ ህዝቢ ኤርትራ እዮም። ኣነ ንፍጡን ንሰበይቱን ንሪም ኋሉን እፈልጠን'የ። ዓሊ ሰይድ ኣብ ንቡር ኩነታት ሞይቱ እንተ ዝኸውን፡ ከም ሰብ ምሓዘንኩ፡ ዝኽትምንእን'ውን ኣይምተመናኹን። ደቂ ጴጥሮስ ሰሎሙን ኣብኦምን ኣዲኦምን ስኢኖም ዘኽቲሞም ኣለዉ፡ ደቂ ዓሊ ሰይድ እንተ ዘኽተሙ ዝወቅስ ሕልና የብለይን።

ወዮ ደኣ ዓቕሚ ስለ ዝሰኣና'ምበር፡ ዓሊ ሰይድ'ኮ ሓደ ካብቶም በጻብዕ ዝቑጸሩ ጸላእቲ ህዝቢ ኤርትራ እዩ። ክጠፍኡ ከኣ ይግብኦም። እዚ ዝካየድ ዘሎ ዲሞክራስያዊ ቃልሲ ክዕወት እንተደኣ ኰይኑ፡ ንጹርነት ናይ ኣረኣእያን መስመርን ክውንን የድሊ። ጸላእትኻን ፈተውትኻን ምልላይ የድሊ። ኣብዚ መድረኽ እዚ ኩሎም ብግዴታ ተዓስኪሮም ባሮት ኮይኖም ዘለዉ ፈተውትና እዮም፡፡ ኩሎም ንበዓል ዓሊ ሰይድን መሰልቱን ሓንጊሮም ሉዑላዊት ሃገር ዝፈጠሩ ተጋደልቲ ህግሐኤ ፈተውትና እዮም፡፡ ኩሎም ምእንቲ ናይ እምነት መሰሎም ዝቃለሱ ዘለዉ ፈተውትና እዮም...ወዘተ፡፡ ኩሉ ተቓላሳይ መንእሰይ ጸላእቱን ፈተውቱን ክለሊ ይግባእ፡፡ ዓሊ ሰይድን መሰልቱን ጽላእቲ ህዝቢ ኤርትራ ምዃኖም ክፍለጥ ይግባእ። ከም ጸላእቲ ምልላዮም ጥራይ'ውን ኣይኮነን ዝድለ ዘሎ፡፡ እንታይ ዳኣ ኣብ ልዕሊኦም፡ ሕጊ ኦሪት (ሕጊ ሃሙራቢ) ክነዘውትር ይግባእ። ዓይኒ ዘውጽአ ዓይኑ ይወጽእ፣ ስኒ ዘጉረፈ ስኑ ይጕርፍ፣ ዝቐተለ ከኣ ይቕተል።

ሕቶ፡ ብሰንኪ ሞት ናይ ዓሊ ሰይድን ኣብ ቀብሩ ህግደፍ ዝገበሮ ዳንኬራን፡ እቲ ካልእ ገጽ ናይ ህዝባዊ ግንባር ብመጠኑ ኣላሊኻና፡፡ ንጀብሃ'ኸ ብኸመይ ትርእያ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ብፍጻሜታት ዝተሰነየ ጥልቕ ዝበለ ታሪኽ ናይ ጀብሃ ክሕብረካ ኣይክእልን እየ፡፡ ይኹን'ምበር፡ ጀብሃ እንተዘይ ከፊኣ ካብ ህዝባዊ ግንባር ትሐይሽ ኣይመስለንን፡፡ ዘይ ኩለን ካብ ሓደ ቤት-ትምህርቲ ዝተመረቓ እየን። ንህዝባዊ ሐይልታት ጸረ-ሰውራ ብዝብል ስያመ ክትድምስሳ ዝተበገሰት እኮ ጀብሃ እያ፡፡ ኣብቲ ርህራሄ ዘይብሉ ስጉምቲ ምውሳድ፡ ከምዚ ናይ በዓል ዓሊ ስይድ ዝመሳሰል ሐደ ኣብነት ክጠቅሰልካ፡፡ ኣብ ሓምለ 1975 እቶም ፈዳይን ናይ ጀብሃን ናይ ህዝባዊ ሓይልታትን ኣብ ኣስመራ ሓደ ስርሒት ፈጺምና ናብ ዓዲ-ሐወሻ ወጋሕታ ንኣቱ፡፡ ጸሐይ ብርቕ ምስበለት ኋለሞይ ኣብቲ ዓዲ ኔራትኒ ሻሂ ክሰትን ሰላም ክብላን ናብ ገዝኣ ከድኩ፡። ድሕሪ ሰላምታ ምልውዋጥ ባዓል ኣያይ ትማሊ መጽኦምኒ ኔሮም ይደልዩኻ ኣለዉ ትብለኒ፡ ደሓን ምሕዳርና ንእምበይቶ ስለዃሸይድ ምሸት እረኽቦም እብላ፡፡ ዘረባና ከይወዳእና ሐደ ካብቶም ውዱባትና ካብ ጸሎት መጺኡ ጸላኢ ነጀው ገጹ ይወፍር ኣሎ ይብለና፡፡ እምበይቶ ከይተኣለና ዓዲ ኣሕደሮም ቀሪጺና ናብ ዳንባ ንሳገር፡፡ ኣብ ዳንባ ናብ እንዳ ሓውተይ ይኸይድ እሞ፡ ሻሂ እንዳፍለሓት "ኣንታ ኣድሓኖም ሓወይ" ዘማኻ ትማሊ ኣስመራ ውዒሉ ክምለስ ከሎ ኣብቶም ደቀሞይ ኣብ እንበይቶ ተኣልዩ ኔሩ፡ ይደሊዩኻ ኣለዉ ትብለኒ፡፡

ጸላኢ ኣይወፈረን ድሕሪ ቀትሪ እታ ጋንታ ናብ ዓዲ ኣሕደሮም ኣፋንየ ክልተ ሰባት ካብታ ጋንታ ሒዘ ንእንበይቶ ኣኸይድ፡፡ ኣብ እንበይቶ ምስ በጻሕኩ እቶም ደቀሞይ ኣስመራ ከይዶም ይጸንሑኒ፡፡ ወዲ ሓዎብኦም ግን እረክብ፡፡ ነቲ ወዲ ሓዎብኦም ይደሊዩኒ ከምዘለዉ ሰሚዔ እየ መጺኤ፡ ካብ ዘየለዉ ናብ ዓደ-ኣሕደሮም ክሰገር እየ እብሎ፡፡ ዘይኩሉና ኢና ንደልየካ ዘለና ይብለኒ። ኢሂ እብሎ፡፡ ኩሉ ብምምጻእኩም

ሃሪፉ ዝነበረ ሰብ ኪዒብኩም ኣሎ፣ ንጹሃት ሰባት ትቐትሉ ኣለኹም ይብለኒ። ኣብ ዓጸገደ (ደንበ ናይ እንበይቶ) ብዙሓት ሰባት ቀቲልኩም ጽቡቕ ጌርኩም ስለ ዘይቀበርኩሞም ከኣ ኣዛብእ እዮም ዝጻወትሎም ዘለዉ ይብለኒ፡፡ ሰንቢደ ኣበየናይ ሸነኽ ናይ ዓጸገደ እብሎ፣ እቲ ወረ ኣቐኻ ገረዝጊሄር እዩ ኣምጺእዎ። ብጨና ኮፍ ምባል ሲኢነ፣ እዩ ኸኣ ዝብል ዘሎ ይብለኒ፡፡ እዚኣ ምስ ሰማዕኩ ዋላኳ ድኻም ይንበሩና ነቶም ምሳይ ዝነበሩ ክልተ ተጋደልቲ ድኻምኩም ኣይትጸብጽቡ ስራሕ ስለዘለና ንዑናይ ንዓጸገደ እብሎም፡፡ ዓይኒ ሕዝ ከብል ከሎ ዓጸገደ ንኣቱ እሞ ኣቦይ ገረዝጊሄር ኣብ ገዛ ይጸንሑና፡፡ መምጺኢና ንነግሮም እሞ፣ብወገኖም ውን እቲ ዛንታ ይነግሩና፡፡ ንጽባሒቱ ንግሆ ሒዞምና ናብቲ ቦታ ይኸዱ፡፡ እቲ ቦታ ጨና ኣየቕርብን ኮይኑ ጸኒሑና። የዕጽምትን ርእስታት ናይ ሰብን፣ መዓት ዘናቢል ናይ እንቃቁሖን መጽዓንን ጠይቅን መሊኡ ይጸንሐና፡፡ ንገዛ ምስተመለስና ነቦይ ገረዝጊሄር እዚ ቅትለት ጀብሃ እዮም ፈጺሞሞ ንሕና ኣይኮናን ኢለ የረድኦምን ከምዘይድገም ቃል ይኣትዎሎምን፡፡

ንጽባሒቱ ንሓድሽ ወልደገርግሽ ናይታ ምሳና ትሰርሕ ጋንታ ሐላፊ እዩ ኔሩ፣ እረኽቦ እሞ ነዲረ እዛረቦ፡፡ ንሱ ብወገኑ ፈጺምና ሰብ ኣይቀተልናን ይብለኒ፡፡ ባዕለይ ከይደ ከምዘረጋገጽክዎን ማእለያ ዘይብሉ ዘናቢል ናይ እንቃቁሖን መጽዓንን ጠይቅን ሬሳታት ከምዝረኣኹ ምስ ነገርክዎ፣ "ኣንታ ነዞም ጨው እግሮም ዲኻ" ኢሉኒ፡፡ ኣብ ጀብሃ ውን ከምዚ ዝኣመሰለ ፍንጡሕ ኣረመናዊ ኣሰራርሐ ኣጋጢሙና እብለካ።

እዚን ወዲከምዚን ኣብ ግምት ስለ ዘእቱ እንድኣለይ፣ ንዓኻትኩም ነዞም መንእሰይ ወለዶ ነዚ ናይ ሕጂ ቃልስና ኣብ ኩሉ ስለ ዘይነበርኩም ክትመርሑ ኣለኩም፣ ዝብል ጽኑዕ እምነት አሕዲረ ዘሎኹ። በጃኻ ናይ ቀደም ኣይትሕተተኒ።

ሕቶ፣ ኣብ ጉባኤ ኤህም ሽግር ከምዝነበረ ካብ ዝተፈላለዩ ምንጭታትን ኣባላትን ክዝረብ ይስማዕ። ነዚ ብኸመይ ትገልጾ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፣ እወ እቲ ክንምስርቶ ሓሲብና ዝነበረና ውድብ፣ ኣብ ጉባኤ ኣይጠዓየን። እቲ ውድብ ብእምነት እዩ ተመስሪቱ። ከምቲ ብእምነት ዝተመስረቶ ግን ኣይቀጸለን። ቁሩብ ኣመት ክህበካ፣ እቲ ውድብ ኣብ 7ይ ወርሑ እዩ ጉባኤ ጌሩ። ከም'ቲ ዝበልኩዎ ብእምነት ስለ ዝኾነ፣ ቅድሚኡ ዝተገብረ ናይ መላለዪ ኣኼባ ይኹን ኮንፈረንስ ኣይተገብረን። ጠኒና ኢና ናብ ጉባኤ ኣቲና። ተመሊስካ ክትርእዮ ከለኻ፣ በዚ ኣካይዳ'ዚ ክንከይድ ኣይነበረናን። ኣብ መጀመርያ ነቲ ውድብ ዘቛሙ ቀንዲ ሓይልታት፣ ቀዳማይ ካብ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዝተፈልዩ ኩሎም ደቂ-ሳሕል፣ ካልኣይ እቶም ካብ ሰልፊ ዲሞክራሲ ተፈልዮም ዝመጹ፣ ሳልሳይ ዓብደላ ኣደም ኣብ ሎንዶንን ካርቱምን ዝወዳደቦም እዮም።

ጉባኤ ክንኣቱ እንዳተቓራረብና ከለና ቅድሚ ቁሩብ ኣዋርሕ ምንቅስቓስ ንዲሞክራስያዊ ለውጥን ዲሞክራስያዊ ግንባር ኤርትራን ምሳኹም ክንጽንበር ስለ ዝበሉ፣ መስራትን ሓደናትውን ጉባኤ ጌርና። ኮይኑ ግን፣ መዓልቲ ጉባኤ እንዳ ቐረበ ኣብ ዝመጸሉ እዋን፣ ሓደ ኣባል ናይቲ ውድብ ኣብ ሰሜን ኣመሪካ፣ ኣንጻረይ ዘቕንዐ ምንቅስቓስ ከምዝጀመረ ኣባላትና ካብ ሰሜን ኣሜሪካ ሓበሩኒ። ብወገነይ ግን፣ ግምት ኣይሃብክዎን። ኩላትና ኣብ ጉባኤ ምስተኣኻኸብና፣ እቶም ካብ ሰሜን ኣመሪካ ዝመጹ ወከልቲ ስግኣቶም ብዝያዳ ተሪሩ ሓደ ሕቶን ርእይቶን ኣቕሪቦምለይ።

እቲ ዘቕረቡዎ ርእይቶ፣ ኣብ ኣብቲ ዝቐዉም መሪሕነት 50% ኣስላም 50% ክኣ ክርስትያን ክኾኑ ኣለዎም፣ ኢልና ክንሰማምዖም ኣለና፣ ዝብል'ዩ ኔሩ። እዚ ርእይቶ'ዚ ነዓይ ኣለርጂ ኣምጺኡለይ፣ ነጺገዮ ድማ። ውድብ ክንሰርሕ እንዳ ደለና፣ ምሕዝነታዊ ዝምድና (Alliance) ክንገብር ዝበለየ ኣካይዳን ንጀብሃ ዝለከመን ምኽኑ ብምርዳእ፣ ካብኡ ሓሊፉ ክኣ፣ እቲ ካልኦት ተበለጽቲ ዝጥቀምሉ፣ ንኤርትራ ኣብ ክልተ ተተፋነንቲ ሃይማኖታዊ ደምበታት ዝኸፍል፣ ነቲ ኣብ ኤርትራ ባህሊ ዓረብን ባህሊ ትግርኛን ጥራይ እዩ ዘሎ ዝብል ኣተሓሳስባ ዘጕልብት፣ ናይ ነዊሕ ስምብራቱ ኣብ ግምት ብምእታው ነጺገዮ። እቶም ንዕኡ ዘቕረቡ ብጾት ካብ ቅንዕናን፣ ንሕና'ውን ቦታ ክንረክብ ኣለና ካብ ዝብልን እንተ ዘይኮይኑ፣ ካልእ ፖለቲካዊ ሓልክታት ዘለዎም ኣይኮኑን።

እቲ ዘቕረቡለይ ሕቶ ከኣ ንዓብደላ ኣድም ስጋብ ክንደይ ትኣምኖ ዝብል እዩ ኔሩ። ኣነ እኣምኖ እየ በልክዎም፡፡

ዝያዳ ከነጽረልካ ብወገነይ፣ ነቶም መሳርሕተይ ዝነበሩ፣ ነቲ ዝምረጽ መሪሕነት ክንሰማማዓሉን፣መንእሰያት ዝዓብለሉዎ ክኸውንን፣ ውሑድ ቁጽሪ ክህልዎን፣ ዘይፋለጡ ሰባት ኣኪብካ፣ ዲሞክራስያዊ ምርጫ ነካይድ ማለት፣ ንዲሞክራሲ ጸርፊ ምኺኑ፣ ፍታሓዊ ኣገባብን፣ ኩሉ ሰብ ዝዓግበሉን (ዊን-ዊን) ክኸውን ከምዘለዎ፣ ብተደጋጋሚ ሓቢረዮም'የ። ሓሳባተይን ርእይቶይን ግን ኣብ ግብሪ ኣይወዓለን ጥራይ ዘይኮነስ፣ ኣምሳያኡ ብምድንጋር ዝመጹን መሰረታት ዘይወከሉዎምን ኣባላት መሪሕነት ጌሮም ኮፍ ኣቢሎሞም። እቲ ዝኸፍአ ከኣ፣ኣምራጺት ሽማግለ ካብ ጉባኤተኛታት ክትወጽእ ዝግበኣ፣ ብዘይ ኣፍልጠ ኣባላት ጉባኤ፣ ኣብ ኣፉን ዕርበቱን ካብ ደገ ኣምጺኦማ። ውጽኢት ጉባኤ ምስ ነገረት ከኣ፣ ገለ ሕዙን ገለ ሕጉስ ኰይኑ። ንጽባሒቱ ኩሎም እቶም ካብ ኣሜሪካን ኤውሮፓን ዝመጹ ወከልቲ ብውጺኢት ናይቲ ጉባኤ ከሰል ተኸዲኖም ጸንሑኒ እሞ ነቲ ጉባኤ ተኣኪብና ገምገምናዮ፡፡ መን መስለካ እቶም ዝተኣከብና? እቶም ትግርኛ ንዛረብ ጥራይ፡፡ ኣብ ልዕለይ ዘውረድዎ ነቐፌታ ከኣ ነቲ "ኣለርጂ ዘምጻለይ" እማመ ኣይሰማዕካናን፣ ዘረባ ብጾትካ ኣይትሰምዕን ኢኻ ዝብል እዩ ኔሩ፡፡ እቲ ኩነታትን ስምዒታትን ከምዚ ስለዝነበረ ከኣ፣ እቲ'ኹሉ ሽግራት ናይቲ ሕብረተሰብ ሰጊሩ ተስፋ ተነቢሩሉ ዝነበረ ውድብ፣ ሓሚሙ ብምውጻእ ካብ ስራሕ ሰኾረ። ኣመት ንምሃብ እንተዘይ ኮይኑ እቲ ዛንታ ነዊሕ ስለዝኾነ ካልእ ግዜ ምግጹ ይሓይሽ፡፡

ሕቶ፣ ከምዚ ዝገለጽካልና እቲ ውድብ ኣብ ፈላሚ ጉባኢኡ ሓሚሙ ከም ዝወጽአ'ዩ፡፡ ስለምንታይ ሽዑ ዘይተቓወምኩም?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፣ ኣብ ሳልሳይ መዓልቲ ምዝዛም ናይቲ ጉባኤ፣ እቲ ዝተመርጸ ባይቶ ቀዳማይ ኣኼቡኡ ምስገበረ ኣነ ይኹን ካልኦት ኣባላት ባይቶ እቲ ዝተገብረ ምርጫ ፍትሓዊ ከምዘይነበረ ብምግላጽ ርኢቶና ከም ዝምዝገበልና ጌርና ኢና፡፡ ኣብ መስርሕ ክዕረ ይኽእል እዩ ዝብል እምነት እውን ኔሩና፡፡ ብተወሳኺ ንዓይ ከም ሰብ ቅድሚ ሕጂ ካብ ሰልፊ ዲምክራሲ ስለዝወጽእኩ ሕጂ ነቲ ጉዳይ ተሪረ ንምሒዙ ሰብ'ከ እንታይ ክብለኒ ዝብል ናይ ርእሰኻ ምድናን ስምዒት ከምዝነበረኒ ክሓብኣልካ ኣይደልን፡፡ ሓቂ ክነግረካ እቲ ተፈጢሩ ዝነበረ ስምዒታት ንምፍዋስ ዓቕመይ ዘፍቅዶ ገይረ እየ፡፡

ሕቶ፣ ስለምንታይ ኣብ ካልኣይ ኣኼባ ባይቶ ዘይተኻፈልካ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፤ እቲ ዘይሕጋዊ ናይ ሰለስተ ውድባት "ሓድነት" ምስተገብረ፣ መሰረታት ውድብ ከም ተጻዊዱ ዝነበረ ነታትጉ ተተኪሶ ገለ ጨንፈራት ናይ ኣመሪካ ይኹን ናይ ዓዲ እንግሊዝ፣ እቲ ባይቶ ዝገብሮ ኣኼባታት ከምዘይውክለንን ከምዘይፈልጥኦን ኩነኤን ብኣዋጃተን ገሊጸን'የን። ኣብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ተሃዋሲ ኩነታት፣ እቲ ዝወረደና ቅልውላው ክፍታሕ እንተ ተደልዩ፣ ብኹሉ መኣዝናት ነቲ ኩነታት ዘህድእ ስጉምታት ምውሳድ'ዩ ኔሩ። መሰረታት ባይቶ ዝገብሮ ዝኾነ ይኹን ውሳኔ፣ ኣይምልከተናን'ዩ ብምባል እንዳ ኾነና፣ ናይ ባይቶ ኣኼባ ንምግባር ምጉያይ ኣይመድለየን።

እምበኣርከስ፣ እቲ ሓቂ ክነግረካ፣ እዚ ናይ ሰለስተ ውድባት "ሓድነት" መጺኡ ነቲ ኩነታት እንተ ዘይትኩሶ፣ እቲ ናይ ባይቶ ኣኼባ ንኽግበርን ኣብ ባይቶ ሽግራትና ክንፈትሕን፣ ብቐጻምነት ዝጠለብኩ ኣነ እየ። ግን ከኣ፣ እቲ ኩነታት ምስተተኰሰ፣ ኩልና ክንሃድእ እየ ጠሊበ። ከምጸሎት ዝደጋገማ ዝነበርኩ ቃል፣ "ሕጂ ምህዳእ" የድልየና፣ ምኽንያቱ ነቲ ኩነታት ንምህዳእ፣ ዓቕመይ ዝፈቕዶ ዘበለ ኩሉ ምእንቲ ክገብር። ንኣቦመንበር ባይቶን ንካልኦት ፈጸምቲ ኣካልን፣ እዚ ናይ ባይቶ ኣኼባ እንተ ነውሐ ንሓደ ወርሒ ነደናጉዮ ኢለ ርእይቶይ ኣቕሪበ እየ። ብኣንጻሩ፣ ንሳቶም ክንገብሮ ኢና ኢሎም ምስደረቑ፣ ከምዘይመጽእ ሓቢረ እየ። ዋላ'ኳ ኣኼባ እንተ ዘይተሳተፍና፣ ንሓድነትን ቀጻልነትን ናይ'ቲ ውድብ ደልዮም እንተተዘኾኑ፣ እቲ ዝወሰዱዎ ውሳኔታት ክወስዱ ኣይምተገብኣን። ተብተብ ኢልካ ውድብ ምፍራስ እሞ ብጀካ ስርዓት ኣስመራ መን ይረብሕ፡፡

ሕቶ፣ ቅድሚ ሕጂ ካብ ሰልፊ ዲሞክራሲ፣ ሕጂ ከኣ፣ ካብ'ዚ ምፍላዩ፣ ንኣዳሓኖም ኣሉታዊ ስም ክትርፈሉ እዩ ዝብሉ ወገናት ኣለዉ። ነዚ እንታይ መልሲ ትህበሉ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፤ ምፍልላይ ሕማቕ'ዩ። ጽቡቕ'ዩ ዝብል ሰብ ዘሎ ድማ ኣይመስለንን። ከምቲ ኣቐድም ኣቢለ ዝገለጽክዎ ረብሓ ንስርዓት ኢሰያስ ጥራይ እዩ፡፡ በቲ ሓደ ገጹ ከኣ ምርኣይ የድሊ፡፡እዚ ከኣ እዚ ኩሉ መሰረታት ንሰልፊ ዲሞክራሲ ጠንጢኑዎ ዝወጸ ኣነ ድየ ነጊረዮ? ባዕሉ መርሚሩን መዚኑን'ዶ ኣይኮነን ዝወጸ። እቲ ሓቂ ክንቱገልካ ኣነ ካብ ሰልፊ ዲሞክራሲ ክወጽእ ከሎኹ ብዘይካ ተወከልን ዓብደላ ኣደምን ካልእ ዝፈልጥ ሰብ ኣይነበረን። ምውጽኣይ ምስ ተነግረ ግን ኣብ ከብዶም ዝሓዝዎ ስለዝነበሮም ከም ኢጋጣሚ ተጠቒሞም ነቲ ውድብ ራሕሪሖሞ፡፡

ኣብ ኤህም ክንምለስ፡፡ ኤህም ኣብ ዝቖመሉ እዋን እዚ መዓስከር ተቓውሞ ከርዲዱ ኣይንቕድሚት ኣይንድሕሪት ኮይንሉ ኣብዝነበረ እዋን እዩ፡፡ ኣንክኣ ብዘይካ ዓብደላ ብታሪኸውን ሰሚዔዮም ምስ ዘይፈልጥ ሰባት ውድብ ክገብር ተበጊሰ፡፡ እዚ ሓደገኛ ፈተነ (Risky- Experiment) እዩ፡፡ ድሕሪ ሓደ ወርሒ ምቛም ኤህም፣ ካልኣይ ሓደገኛ ፈተነ ሓድነት ናይ ሓሙሽተ ውድባት ኢና ፈሪምና፡፡ እዚ ቶሞክሮ እዚ ብተብተብን ብድሌትን ብእምነትን ውድብ ከምዘይስራሕ ኣምሂሩና ኣሎ፡፡ ኣብዚ ሓደገኛ ፈተነታት እዚ ኣብ ዩኒቨርስቲ ኬድና ክንረኽቦ ዘይንኽእል ትምህርቲ ኢና ተማሂርና፡፡ብተብተብ ናይ "ኣራኣእያ ሓድነት" ክጥረ ከምዘይክእል ተማሂርናሉ ኣለና፡፡ ብተወሳኺ ምዞም ኩሎም ውድባትን ውልቀ ሰባትን ክንዋሳእ ከለና መንእዩ መን ክንፈልጥ ኣኽኢሉና እዩ፡፡ ንሽኻ ባዕልኻ ኩነታት ውድብና ኣብዚ ሰዓት ትርእዮ 'ዶየለኻን፡፡ እቲ ውድብ

በሊሑ እምበር ኣይጎደበን፡፡ ሰሲኑ እምበር ኣይነከየን፡፡ እንዳ ፈለጥና ንኣትዎ ዝነበርና ሓደገኛ ፈተነታት ስለዝኾነ ንጣዓሰሉ ጉዳይ ኣይኮነን፡፡
ኣብቲ ቀንዲ ሕቶኻ ክምለስ፡ ዘይዓግበሉን ዘይኣምነሉን እንተኾይኑ፡ ከይብሉኒ ኢለ ዝገድፎ ነገር ከምዘየለ ኣነጺረ ከብርሃልካ እፈቱ፡፡ ሕጂ ውን ዘይዓግበሉ እንተኾይኑ ተጻዒደ ክኸይድ እየ ኢልካ ኣይትሕለም፡፡

ሕቶ፡ "ሓድነት" ሰለስተ ውድባትን፡ ሕቶታት መሰረታትን ብኸመይ ትገልጾ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ንድሕሪት ምልስ ኢልና ምስ ታሪኽ ኤህም ኣታሓሒዝና እንተ ረኣናዮ ይሓይሽ። ከም'ቲ ኣቐድም ኣቢለ ዝገለጽኩልካ፡ ንኤህም ዘቑሙ ሓይልታት ኣብ ሓጺር እዋን ዝተወሃሃዱን፡ ነንሕድሕዶም ዘይፋለጡን እዮም። ነቲ ሓደ ክፋል ዝውክል፡ ማለት ነቶም ናይ ሳሕል፡ ኣብ ዝገበርናዮ ናይ ስራሕ ምክፍፋል፡ ጸሓፊ ኰይኑ ዝተመዘዘ ኣሕመድ ኢብራሂም(ሴክሬታሪ) እዩ። ምስኡ መጀመርያ ብኣካል ዝተራኸብና (ናይ ተሌፎን ርክብ ገዲፍካ) 26 ሓምለ 2004 ኣብ ሎንዶን እዩ። ኣብ'ዚ ርክብ'ዚ፡ ዓ ብደላ ኣደም ኣብ ሱዳን ቀንዩ ስለ ዝመጸ፡ ምስ ኣርባዕተ ውድባት ስምምዕ ጌሩ ከምዝመጸ ሓበረና፡ ንሳቶም ከኣ፡ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ሃገራዊ ጉባኤ፣ ዲሞክራስያዊ ምንቅስቓስ ሓርነት ኩናማ ኤርትራ፣ ዲሞክራስያዊ ውድብ ዓፋር ቀይሕ ባሕርን ሰውራዊ ዲሞክራስያዊ ግንባር ኤርትራን እዮም። ብወገና፡ ኣርባዕቲኦም ናይ ምሕዝነት ኣባላት እዮም። ንሕና ሓድሽ ውድብን ካብ ምሕዝነት ወጻእን ኢና። ኣብ ምንታይ ፕሮግራም ኢኹም ተሰማሚዕኩም? ዝብል ሕቶ ኣቕረብናሉ። ዓብደላ ግን፡ ስነ-ፍልጠታዊ ዝኾነ መልሲ ኣይነበሮን።

ምስ'ቲ ኣብ መንጎና ዝቕይድ ሕጊ ዘይምንባሩን፡ ኩላትና ብእምነት ተኣኻኺብና ምንባርናን፡ ዋላ'ኳ እቲ በይናዊ ስጉምቲ ባህ እንተ ዘይበለና፡ ሕጂ'ሞ እንታ ንግብር? ንዝብል ሕቶ፡ ኣብ ምፍታሕ ኣተና። ብወገነይ፡ ኣብ'ቲ ዘካየድናዮ ኣኼባ፡ ክልተ ኣገባብ ሓድነት ከምዘለዉ ከነጽር ፈተንኩ። እቲ ቀዳማይ፡ ከምሕዝነት ተኣኻኺቡዎ ዘለዉ፡ ብዝተሓተ ፕሮግራም ምስ ውድባት ተመሓዚኻ ምስራሕ'ዩ። እቶም ኣርባዕተ ውድባት ኣባላት ምሕዝነት ስለ ዝኾኑ፡ ዝተሓተ ፕሮግራም፡ ኣብ ልዕሊ ግንባር ግንባር ክንምስርት ኣይንኽእልን ኢና፡ ዝብል'ዩ። እቲ ካልኣይ፡ ዝለዓለ ፕሮግራም ተሰማሚዕና፡ ኣብ መስርሕ ሓደ ውድብ ንምምስራት፡ ኣብ ውዑል ምእታው'ዩ።

ነዚ ድሕሪ ዝሰማምዑ ኰይኖም፡ ክንኣቱ ጽቡቕ'ዩ። ብተወሳኺ ኣብ'ቲ ኣኼባ ዘልዓልኩዎ ነጥቢ፡ እቶም ናይ ብሄራት ውድባት፡ ስጋብ ናይ ምንጻል ዝኸይድ ፕሮግራም እዩ ዘለዎም፡ እዚ ከኣ፡ ሓደ ክገብረና ኣይክእልን'ዩ። እዚ ክሳብ ምንጻል ዝብል ኣተሓሳስባ፡ ብሓሳብን ብግብርን እንተ ደምሲሶሞ፡ ነቲ ካልእ ጠለባቶም ንምእንጋድ ሽግር የብልናን። እዚ ግን፡ ከም ቅድመ-ኩነት ከነቕርቦ ኣለና ዝብል'ዩ ኔሩ። ኣብ ካስል ድሕሪ ሳልስቲ ምስቶም ውድባት ምስ ተራኸብና፡ ሓደ ሕብረ-ብሄራዊ ውድብ ኰይና ቃልስና ከነሰላስል፡ ዋላ ሓንቲ ጸገም ከምዘየለ ምስ ተረዳዳእና፡ እቲ ኣዋጅ ተኣዊጁ። ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽክዎ ብዘይካ እቶም ካብ ሰልፊ ዲሞክራሲ ዝመጹን ዓብደላ ኣድምን፡ እቶም ካልኦት ን ኤህም ዘቖሙ ሓይልታት ኣይፈልጠምን እየ፡፡ ኣብ ኤህም ምስ ዘይፈልጦም ካብ ከድኩ፡ ምስካልኦት ዘይፈልጦም ውድባት ኣብ ፕሮግራም እንተ ደኣ ተሳማሚዕና፡ ከም ሓደገኛ ፈተነ ነዚ ጉዳይ ዘይንኣትወሉ ምኽንያት የለን ዝብል ስነ-ኣእሙራዊ ኩነት እዩ፡ ብህጁም ናብ ሓድነት ሓሙሽተ ውድባት ደሪኹኒ፡፡

ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽክዎ ድሕሪ ናይ ካስል ኣዋጅ ስትራተጂና ንምንጻር፥ ፈላማይ ኣኼባና ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣካይድና። ድሕሪ መዓልታት ዝወሰደ ርሱን ክትዓት፥ ስትራተጂና ኣነጺርና፥ ነቶም ሓሙሽተ ኣቦመንበራት ውድባት ቅዋምን ፕሮግራም ግንባር ንኽነድፉን መምዘኒ መቐበሊ ካልኦት ውድባት ንኸውጽኡን፥ ሓላፍነት ብምሃብ ኣኼባና ደምዲምና።

ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዘካየድናዮ ካልኣይ ኣኼባና ፥ ኣብ ቀዳማይ ኣኼባ ዝተዋህቡና ዕማማት ኢና ገምጊምና። እቲ ፖርግራም ንምንዳፍ፥ ግዜ ወሲድሉና ጥራይ ዘይኮነስ ሓሓሊፉ'ውን ርሱን ክትዕን ምስሓሓብን ፈጢሩልና ኔሩ'ዩ። ኣብ'ዚ ከኣ፥ ብኣውርኡ ምንዳፍ ናይ'ቲ ፕሮግራም ቀርነልዮስን ኣነን፥ ሒዝናዮ ስለ ዝነበርና፥ ኣብ መስርሕ ናይ'ቲ ምንዳፍ እውን ኣብ መንጎ ክልቴና ምስሕሓብ ኔሩ'ዩ። ናይ ሓሳብ ፍልልያት ስለ ዝነበሩ፥ እቲ ፕሮግራም ንኹሉ ሓሳባት ብዘካተተ መልክዑ ንኽቐርብ ተጌሩ እዩ። ኣብ ካልኣይ ኣኼባና ድማ፥ ከም ናይ ግንባር ፕሮግራም ጸዲቑ። ዘሕብን ፕሮግራም እውን'ዩ ኔሩ። ዝቐረበ ቅዋም ኣብ'ቲ ኣኼባ ብገለ ውድባት ተቐባልነት ስለ ዘይረኸበ፥ ከነጽድቖ ኣይከኣልናን። እቲ ታሪኽ ከሕጽረልካ፥ ኣብ'ዚ ኣኼባ'ዚ፥ መሪሕነት ግንባር መሪጽና፥ ክፍልታት ናይ'ቲ ግንባር ወዲብና፥ ስርሓተን ክጅምራ መደብ-ዕዮ ተዋሂቡወን እዩ።
ድሕሪ ካልኣይ ኣኼባና ናይ ስራሕ ምክፍፋል'ኳ ንግበር፥ እቲ ብህጹጽ ክንፍጽሞ ዝነበረና ዜናዊ ስርሓት፥ ገለ ውድባት ዕባራ ምኽንያታት ብምቕራብ እቲ መደብ ኣይተፈጸመን፡፡

ኣብ ሳልሳይ ስሩዕ ኣኼባ፥ ቀንዲ ኣከራኻሪ ዝነበረ ነጥቢ፥ ግዜ ናይ ሓድነት ምውሳን እዩ። እቶም ብሄርዊ ውድባት፥ ኣብ ካልኣይ ስሩዕ ኣኼባና ዘውጻናዮም መደባት፥ ስለ ዘይተተግበሩን፥ ኣብ ኣባላትና'ውን ስለ ዘይወረዱን ዘይጐስጐስናሎምን፥ ሕጂ ግዜ ክንፈሊ ኣይንኽእልን ኢና ዝብል መርገጺ ኔሩዎም። ኣብ'ዚ ኣኼባ'ዚ ዘይምትእምማን መንፈስ'ውን ኔሩ'ዩ። መንቀሊኡ ከኣ፥ ኣብ 7ይ ኣኼባ ምሕዝነት፥ ኣቶም ኣርባዕተ ኣባላት ምሕዝነት ዝኾኑ ውድባት፥ ኣብ መንጎኦም ምጥልላም ከምዝተፈጸመ፥ ኣብ'ቲ ኣኼባ ስለ ዝተኻሰሱ እዩ። ኣሕመድ ናስር ኣውን ስለ ዘይነበረ ብምልኣት ንምፍታሕ ኣይተኻእለን። ኣብ መንጎኹም ባዕልኹም ፍትሑዎ ብምባል ኢና ሰጊርናዮ።

ብተወሳኺ፥ ኣብ'ዚ ኣኼባ'ዚ፥ ብሸነኽ እተን ብሄራዊ ውድባት፥ ንዓና ገዲፍኩም ሰለስቴኹም ኣብ ሓድነት ክትከዱ ከም እትደልዩ ብደገ-ደገ ንሰምዕ ኣሎና፥ ክሳብ ክንደይ'ዩ ሓቅነቱ? ዝብል ሕቶ ኣውሪዶም። ኩልና ኣሉታ ሂብናሉ ከነብቅዕ፥ ንጽብሒቱ፥ ብሸነኽ ሰደግኤን ሃገራዊ ጉባኤን እዞም ክልተ ብሄራዊ ውድባት ኣብ ቅልጡፍ ሓድነት ንምእታው ዘይጥዕሞም እንተ ኾይኑ፥ እቶም ድሉዋት ዝኾና ዘይንሓብር ዝብል እማመ ኣቕሪቦም። እቶም ብሄራዊ ውድባት፥ ትማሊ ክንሓተኩም ከለና ኣሉታ ሂብኩምሉ፥ ሕጂ ከኣ ተመሳሳሊ ርእይቶ ተቕርቡ ኣለኹም፥ ዝብል ቅሬታን ነቐፌታን ኣቕሪቦም። ከም ኣቦመንበር ናይ'ቲ ግንባር፥ ብወገነይ ንሕና ናይ ሓሙሽተ ውድባት ሓድነት እንተ ዘይከዮይኑ፥ ናይ ሰለስተ ዝበሃል ኣይፈልጥን'የ፥ ብንጹር ከኣ፥ ተብተብ ኢልና፥ ዝኾነ ነገር ስለ ዘይንገብር፥ ናይ ሰለስተ ውድባት ዝበሃል ሓድነት ብወገነይ ኣይቅበሎን'የ ዝብል ንጹር መርገጺ ኣቕሪበ። ክንጸረልካ ዘለዎ ኣብዚ ኣኼባ እዚ እቶም ብሄራዊ ውድባት ተብተብ ኣይንበል ዝብል መንፈስ እዩ ኔርዎም እምበር ብመስራሕ ኣብ ሓድነት ክንከይድ የብልናን ዝብል ዋላ ክንዲ ጣፍ'ውን ቸኹን ሓሳብ ኣየንጸባረቑን፡፡

ብዝኾነ፡ እቶም ብሄራዊ ውድባት ተሪፉዎም ዘሎ ዕማማት ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ወርሒ ኣሳሊጦም ንክመጹን፡ ድሕሪ ሰለስተ ወርሒ፡ ማለት ን10 ሰነ 2005 መዓልቲ ሓድነት ንቈርጸሉ ኣኼባ ከነካይድን ተሰማሚዕና ተፈላሊና።

ብድሕሪ'ዚ፡ ፈጻሚ ቤት-ጽሕፈት ኤህም ፈላማይ ስሩዕ ኣኼብኡ ካብ 19 ክሳብ 20 መጋቢት 2005፡ ኣብ ሎንዶን ኣካየደ። ኣብ'ቲ ኣኼባ'ቲ፡ ቀንዲ ዝተኻታዕናሎም ነጥብታት ክልተ እዮም ኔሮም።

ቀዳማይ፡ ኤህም ድሕሪ ጉባኤኡ፡ ስለ ዝሓመመን ካብ ስራሕ ዝበኾረን፡ ክንፍውሶ ከምዘለና፡ እቲ ካልኣይ ከኣ፡ ጉዳይ ሓድነት ናይ ግሃድኤ እዮም ኔሮም። ነዚ ካልኣይ ጉዳይ ብዝምልከት እዚ ዝስዕብ ምርድዳእ ኢና በጺሕና፡-

ሀ. እዞም ኣርባዕተ ውድባት ንነዊሕ ግዜ ኣብ ምሕዝነት ብሓንሳብ ስለ ዝሰርሑ፡ ኣብ ሻቡዓይ ኣኼባ ምሕዝነት ከኣ ተቐሓሒሮም ስለ ዝወጹ፡ ንሕና ኩሉ ግዜ ኣብ ጉዳያቶም መንጎኛ መርገጺ ክንሕዝ፡
ለ. ብዓንደ-ርእሱ፡ እቲ ሓድነት ዝበሃል፡ ሰለስተ ውድባት ጥራይ እንተ ሓቢርና ዓቐናዊ ለውጢ ጥራይ እዩ ዘምጽእ። ሓሙሽቴና እንተ ሓቢርና ግን፡ ኣብ ፖለቲካ ናይ ኤርትራ ዓይነታዊ ለውጢ ክህልዎ እዩ። ኣብ ካስል መስርሕ ሓድነት ንጅምር ኣለና ኢልና ምስ ኣወጀና፡ ኩሎም ናይ ፖለቲካ ግዱሳት፡ ዝህብዎ ዝነበሩ ርእይቶ፡ እቶም ሕብረብሄራት ውድባት ድዮም ናይተን ብሄራዊ ውድባት ፕሮግራም ተቐቢሎም ወይስ ብኣንጻሩ? ዝብል ነበረ። ስለ'ዚ፡ እቲ ጉዳይ ሓድነት ረጊእና ክንሕዞ ኢና ተሰማሚዕና።

ሕቶ፡ ከም'ዚ ዓይነት ስምምዕ እንተ በጺሕኩም ደኣ፡ ከመይ'ሉ እዩ ዓብደላ ኣደም ናይ ሓድነት ሰለስተ ውድባት ስጉምቲ ወሲዱ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ቁሩብ ንድሕሪት ምልስ ኢለ ክሕብረካ፡ ኣነ ኣብ መፋርቕ ወርሒ ኣርባዕተ፡ ንኣመሪካ ኣትየ። ኣብ ወርሒ ግንቦት ከኣ፡ ኣብ'ቲ ብዕለት 10 ሰነ 2005 ዝካየድ ኣኼባ ግሃድኤ፡ ክርከብ ከምዘይክእል ንዶክተር በየነ ኪዳነ ብተሌፎን፡ ንዓብደላ ኣደምን ቀርነልዮስ ዑስማንን ከኣ ብኢመይል ሓቢረ፡ ክልተ ኣመራጺታት ድማ ሂበዮም። ቀዳማይ፡ ኣኼብኦም ክቕጽሉ፡ ካልኣይ ንዓይ ክጽበዩኒ እየን። ቀርነልዮስ ምክትል ኣቦመንበር ግህድኤ ስለ ዝኾነ፡ ኣነ ኣብ ዘየለኹሉ፡ ቦታይ ስለ ዝትክእ፡ መልሲ ሂቡኒ። ምኽንያታቱ ዘርዚሩ ድማ፡ እቲ ኣኼባ ን30 ሓምለ 2005 ንኽሰጋገር ኣሚሙ። ኣነ ሽዑ ንሽዑ ርእይቶኻ ተቐቢለዮ ኣለኹ ዝብል መልሲ ሂበዮ።

ብድሕሪ'ዚ፡ ሰለስተ ውድባት ሓድነት ከም ዝገበራ ተወከል ብዘውጽኦ ዜና፡ ከም ሰበይ ኣብ ኢንተርኔት፡ ኣንቢበ። እዚ ዜና'ዚ፡ ምስ ኣንበብኩ፡ ንኣዲስ ኣበባ ናብ ዶክተር በየነ ደዊለ፡ ተወከል ከም'ዚ ዝኣመሰለ ሓበሬታ ሂቡ ኣሎ፡ ስጋብ ብኣካል ተራኺብና ንዛራረበሉ ኣይተወዓዉዕዎ ኢለዮ። ንጽባሒቱ ከኣ እቲ ኣዋጅ ባዕሎም ኣብ ኢንተርነት ኣውጺኦሞ።ኣነ ኸኣ ደንጽዩኒ፡፡

ስለምንታይ ዓብደላ ኢደዋኒናዊ ስጉምቲ ወሲዱ ንዝብል፡ ሕቶኻ ንምምላስ፡ ኩሉ ኣባል ዝፈልጦ ኣብ ውድብና ሽግር ኔሩ እዩ፡፡ እዚ ሽግር እዚ ከም መሪሕነት ክንፈትሖ

ይግባእ ኔሩ፡፡ ክፍታሕ ዘይምኽኣሉ ናይ ኣማራርሓ ድኽመት እዩ፡፡ ተጸዋዊርና ሽግርና ክንፈትሕ ኔሩና እምበር፡ ብሽም ሓድነት ናብ ካልኣት ውድባት ክንስልም ኣይግብኣናን ኔሩ፡፡ ዓብደላ ከኣ እዚ እዩ ጌሩ፡፡

ሕቶ፡ ስለምንታይ እዩ፡ መሰረታት ኤህም ነዚ ሓድነት ተቓዊሙዎ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ መስረታት፡ ሕጋዊ ስለ ዘይኮነን "ናይ ኮንትሮባንዶ ሓድነት" ስለ ዝኾነን ተቓዊሞሞ። ኣነ ከም ኣቦመንበር ግሃድኤ ዘይፈልጦ፣ ኣባላት ፈጻሚት ቤትጽሕፈትናን ባይቶናን መሰረታትናን ዘይፈልጡዎ ሓድነት ስለዝኾነ፡፡ ብተወሳኺ መሰረታትና እኮ ነቲ ሓድነት ኣይኮነን ተቓዊምዎ፡ ኣብ ውሽጥና ዘሎ ሽግር ከይፈታሕና ናበይ ነብል ኣሎና ዝብል ቁንዕን ተባዕን ሕቶ ኣልዒሎም እዮም ተቓዊሞሞ፡፡

ሕቶ፡ ቀርነልዮስ ብሄራዊ ውድባት ናብ ሓድነት ከምዘይከዱ ሓቢሩካ እዩ ዝብል መጎተ ኣሎ፡፡ ነዚ እንታይ መልሲ ትህበሉ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ምእንቲ ኩሉ ክፈልጦ፡ ቀርነልዮስ ኣይሓበረንን። ኣብ ኣኼባ ፈጻሚ ቤትጽሕፈት ኪዳን ከለና፡ ንዕርፍቲ ኣብ ዘወጻናሉ እዋን፡ ቀርነልዮስ እንዳ ሓለፈ ኣድሓኖም ይብለኒ፡ *"ንሕና እዚ ብተብተብ ሓድነት-ሓድነት ዝብሉዎ ዘለዉ፡ ፈጺሙ ኣይማእምኣናን፡ ንሕና ኣብኻ እምነት ኣለና፡ ኣረኣእያኻ ንጹር'ዩ፡ ኣብ በይናኻ ክንዛረበካ ንደልዮ ነገር'ውን ኣሎ፡ ብተወሳኺ ሓድነት እንታይ መስርሕ ተኸቲሉ ክኸይድ ከምዘለዎ ርእይቶ ኣለና"* ኢሉኒ። ብወገነይ፡ ኣባይ እምነት ምንባርኩም የቐንየለይ፡ ክትዛረቡኒ ትደልዩ እንተ ኾንኩም ከኣ፡ ክንዛረብ ንኽእል ኢና ኢለዮ። ብዛዕባ መስርሕ ሓድነት ርእይቶ እንተልዩኩም ከኣ፡ ኣብ ዝመጽእ ኣኼባና ብንጹር ተቕርቡዎ በልክዎ። እዛ እንዳ ሓለፈ ዝደርበያ ዘረባ፡ ምንጋር ኣይብሎን ኢየ። ካብኡ ሓሊፉ ድማ፡ ቃል ብቓሉ ናብ ሓድነት ከምዘይከዱ ኣይተዛረበንን።ብተወሳኺ ነቲ ኣበይኝካ ክንዛረበካ ንደሊ ኣሎና ዝበለኒ ውን ተራኺብና ኣይተዘራረብናን።

ከም'ቲ ኣቐዲመ ዝገለጽኩልካ፡ ኣብ ምሕዝነት ተቓሓሒሮም ስለ ዝነበሩ፡ ብኽልቲኦም ሸነኻት ሓደ ብዛዕባ እቲ ሓደ ዘረባታት ይመጸኒ ኔሩ እዩ። እዚ ቀርነልዮስ ነጊሩዎ እዩ፡ ዝበሃል ዘሎ ከኣ፡ ካብ'ዚ ፈልየ ኣይረኣኹዎን። ማእከላይ ሽማግለ ደምሓኩኤ ኣንጻር እዚ ዝተወስደ ሓድነት ሰለስተ ውድባት፡ ኣዋጅ ኣውጺኡ'ሎ። ሓቂ ክፈልጥ ዝደሊ ኣካል ንዕኡ ይወከስ። እንተ ደሊኻ'ውን ንሾኻ ንቀርነልዮስ ክትውከሶ ትኽእል እመስለኒ። እዚ ቀርነልዮስ ንኣድሓኖም ነጊሩዎ ዝብል ጕስጓሳት ግን፡ "ክትበልዓ ዝደለኻ ኣባ-ጉንባሕ ዛግራ በላ" እዩ። እታ ሓቂ እዛ ዝነገርኩኻ እያ።

ኣብርእሲ እዚ እዘን ናይ ብሄራት ውድባት ናብ ሓድነት ከምዘይከዳ ቀርኔሎስ ሓቢሩና ኢብራሂም ደጊምዎ ዝብል ዘረባታት ኣሎ፡፡ እዚ ዘሕፍር ዘረባታት እዩ፡፡ ኣበይ ኣሎ እቲ ሰነድ? ከምዚ ዝኣመሰለ ሰፊሕ ናይ ሓድነት ፕሮጀክት ብኣኼባ ከይገምገምካ ኣብ ኣኼባ ዝተዘርቡ ደቓይቅ ከይሐዝካ ብኢሎም ኢሎም ክፍንጣሕ ኣይነበሮን፡፡ ንሕና ዘይንፈልጦ ሕቡእ ኣጀንዳ እንተዘየሊዩ፡ ሓደ ወርሒ ተጸቢዮም ብጭቡጥ፡ ኣረኣእያ ናይ ብሄራት ብወግዒ ፈሊጦም፡ ነቲ ሓድነት ንምንታይ ብመስርሑ ዘየሕለፍዎ?

ንምንታይ እቲ ኩሉተብተብ ኣድሊዩ? ዝብሉ ሕቶታት፡ ንዓይውን ስጋብ ሕጂ ዘገርሙኒ ነገራት እዮም፡፡

ከጠቓልለልካ፡ ብወገነይ፡ ኣብ ሳልሳይ ስሩዕ ኣኼባ ግሃድኤ፡ ናይ ሰለስተ ውድባት ሓድነት ከምዘይድግፍ ብግልጺ ነጊረ ክንሰይ፡ እዚ ብሕቡእ ዝገበሩዎ ሓድነት ሰለስተ ውድባት፡ ነቲ ኣብ ውሽጢ ኤህም ዝነበረ ሽግራት ከምዝተኮሶን፡ ሓደ ካብ'ቲ ጠንቅታት ኤህም ኣብ ክልተ ክትምቀል ዝገበረ ኩነት እዩ። ንምንታይ ተደሊዩ ታሪኽ ከብርሃለና እዩ፡፡

ሕቶ፡ ኤህም ኣብ ክልተ ከምዝተመቕለ ተፈሊጡ'ሎ፡ እቲ ስም ከመይ እዩ ክኸውን?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ከም'ቲ ዝበልካዮ እቲ ውድብ ኣብ ክልተ ተመቒሉ'ሎ። ብኣጠቓላሊ ክርእዮ ከሎኹ ግን፡ ብዙሓት ውድባት ደገፍ ናይ ኢትዮጵያ ወይ ሱዳን እንተዘይረኺበን፡ ክቕጽላ ዝኽእላ ኣይኮናን። ንሕና ካብ ጐረባብትና ኣብ መሬቶም ናይ ምንቅስቓስ ሓርነት ኢና ንደሊ እምበር፡ ብዝወሓደ ወጻኢታት ኣብ ርእስና ተሞርኲስና ቃልስና ከነሰላስል ንኽእል ኢና። እዚ ካባና ተፈልዩ ዘሎ ሽነኽ ውሽጣዊ ዓቕምታቱ ስለ ንፈልጦ፡ በቲ ሓደ ሽነኽ ከኣ ዝኽተሎ ዘሎ መስመር እውን ርዱእ ስለ ዝኾነ፡ ናይ ግዜ ሕቶ እዩምበር ኣብ መስርዕ እተን ዝሓቃ ውድባት ክስራዕ እዩ። እዚ ግዝያዊ ውርቕርቕን ብልጭልጭን ነዊሕ ዝስጉም ኣይኮነን። ስለ'ዚ እቲ ኤህም ዝብል ስም ሒዝናዮ ንምቕጻል ብዙሕ ሽግር ኣይክህልዎን እዩ።

ሕቶ፡ ተወከል ኣብ ዝሃቦ ቃለመጠይቕ፡ ብዛዕባ ኤህምን ብዛዕባኻን ብዙሕ ተዛሪቡ ኔሩ። ነዚ ዝምልከት እንታይ ትብኒ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣነ ንተወከል ዝፈለጥክዎ ኣብ መወዳእታ ወርሒ ሕዳር 2002 እዩ። "ንዘረባ ዘረባ የምጽኦ" እንድዩ፡ ግዝያዊ መሪሕነት ኤርትራዊ ሰልፊ ዲሞክራሲ፡ ኣብ ወርሒ ኣርባዕተ 2002 ምስ ጐረባብቲ ሃገራት ዝምድና ክገብር ምስወሰነ፡ ምስ ሱዳን ንገብሮ ዝምድና ብቐሉዕ ምስ ኢትዮጵያ ንገብሮ ዝምድና ድማ ብስቱር ክኸውን ተሰማሚዕና፡፡ ንሱዳን ንምእታው ዝተጠቐምናሉ ባብ ከኣ ቀዋሚ ወኪል መንግስቲ ሱዳን ኣብ ሕቡራት ሃገራት እዩ ኔሩ። ድሕሪ ክንደይ ምድንጓይ ኣምባሳደር ሱዳን ኣብ ፍርቂ ወርሒ ታሕሳስ ንልኡኽ ሰልፊ ዲሞክራሲ ሒዙ ክኸይድ ምሳይ ይሰማማዕ። እቲ መስርሕ ከምዚ ኢሉ እንከሎ፡ መስፍን ሓጎስ ካብ ኣውሮጳ ደዊሉ ካልእ መገዲ ከምዝረኸበን ኣብ ሓጺር እዋን ክብገስ ምዃኑን ኣነ ከርክቦ ከምዘሎንን ሓቢሩኒ። ዘረባ መስፍን ንዓይ ይድንጽወኒ'ሞ ከም ልኡኽ ብሓደ ዘይኻኸይድ ዝብል ሓሳብ ምስ ኣቕረብኩሉ፡ ኣነ ትኬት ቈሪጸ እየ ንሾኻ ጥራይ ኣርክበኒ ይብለኒ። ብተወሳኺ ንዓኻውን ትኬት ክሰዱልካ ስለ ዝኾኑ ስልክኻ ክህቦም እየ፡ ክራኸቡኻ እዮም በለኒ። ስጉሙቱ እኳ ባህ እንተ ዘይበለኒ ሕራይ በልክዎ፡፡ ከምቲ ዝበሎ ድማ፡ ተወከል ንኣመሪካ ደዊሉ ይረኽበኒ። ተወከል እየ ምስ በለኒ፡ ምስቲ ቅድሚኡ ዝነበረ እዋን ስሙ ብኣሉታ ጥራይ ክጥቀስ ዝሰምዖ ዝነበርኩ፡ ሰኽፍክፍ ኣይበለንን ክብል ኣይክእልን። ድሕሪ ሰለስተ መዓልቲ በዓል መስፍን ምኻዶም፡ ትኬት በጺሑኒ ኣነውን ተበጊሰ ሱዳን እኣቱ። ኣብ ሱዳን ከኣ ብኣካል ምስ ተወከል ንራኸብ።

ኣብ ሱዳን ምስ መስፍን ብሓንሳብ ድሕሪ ምጽናሕ፡ ንሱ ንጀርመን ምስ ተመልሰ፡ ኣነን ዓብደልዓዚዝን ኣብ ሱዳን ንተርፍ። መንግስቲ ሱዳን ከኣ፡ እቲ ዝተመባጽዓልና ብኣጋ

ዘይምፍጻሙ ቁሩብ ተሸጊርና። ሽግርና ከኣ ኣብ ተወከል ኣውን ስለ ዝበጽሖ፡ ተወከል ብሓቂ ጸገምና ንምፍታሕ ብስልኪ ፈታቲኑ።

እንደገና ኣብ 2003 ንሱዳን ምስተመለስኩ፡ ተወከል ኣብ ካርቱም ኔሩ። ምስቲ ኣነ ኣብቲ ዓዲ ጋሻ ምዃነይ ኣብ ብዙሕ ነገራት ተሓጋጊዙንን ምስ ጸዋታ ናይ ሱዳን ኣራኺቡንን። ኣብ'ዚ ግዜ'ዚ ምስ ዲፒ ንኸይቅጽል ወዲኤ ስለ ዝነበርኩ፡ ሓድሽ ውድብ ንምምስራት መደብ ስለ ዝነበረኒ ኣብ ፕሮግራም ውድብ ምንዳፍን ኣብ ሱዳን ህላዌ'ቲ ሓድሽ ውድብ ንምርግጋጽን ኣድሂበ ኔረ፡፡ ንሱዳን ምእንታን መታኣታተዊ ክኾነኒ ከኣ ባዕለይ እየ ንተወከል ኣጥቢቐ ቀሪበዮ። ምስ ዓብደላ ኣደም ብሓንሳብ ንምጅማር ይኹን ቤትጽሕፈት ኣብ ሱዳን ንምኽፋት ተሓጋጊዙኒ እዩ። ብድሕሪኡውን ኤርትራዊ ህዝባዊ ምንቅስቓስ ምስ ቈመ ብዙሕ ነገራት ኣብ ሱዳን ተሓጋጊዙና እዩ።

ሕቶ፡ ተወከል፡ ኣብ ጉባኤ ኤርትራዊ ህዝባዊ ምንቅስቓስ ኣሉታዊ ተራ ኔሩዎ ዝበሃል ድኣ እንታይ እዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ጥራጣሬታት ክህሉ ይኽእል እዩ። ብርግጽውን እጥርጥሮ እየ። ንሱን ሰራሕተኛታቱን፡ ካልኦት ንሱ ዘምጽኦም ሰባትን፡ ኣምራጺት ሽማግለ ናይ'ቲ ጉባኤ ኔሮም። ሽዑ ንሽዑ ከመይልካ መጺእካ ኢለ ምስ ሓተትኩዎ፡ ኣብ ኣፉን ዕርበቱን፡ ንዓይ ዓብዱ ዓብደላ ንሸኻ ኣምራጺት ሽማግለ ኢኻ ትኸውን ምስበለኒ ዝተረዳዳእኩምሉ መሲሉኒ ሓራይ ኢለዮ ኢሉኒ። እቲ ጉዳይ ከምኡ እንተኾይኑ ተወከል ጌጋ የብሉን። ናይ ተወከል ኣፍካ መሊእካ ትዛረበሉ ጌጋ፡ ውጽኢት ናይ ጉባኤ ተባሂሉ ዝተነግረ ብዘይፍቓድ ዝኾነ ይኹን ኣካል ናብ መርበብ ሓበሬታ ኢንተርኔት ምዝርግሑ እዩ። ጋዜጠኛ ኰይኑ ብጻዕሩ ፍሒሩ ዝረኸቦ ሓበሬታታት ናብ ህዝቢ ክዝርግሕ መሰሉ እዩ። ብሓደራ ዝተዋህቦ ናብ ቃልዕ ከውጽእ ግን ጌጋ እዩ። እዚ ውን ብርኢቶይ ኣካቢድካ ዝርአ ጌጋ ኣይኮነን፡፡

ሕቶ፡ ተወከል ኣብ ዝገበሮ ቃለመጠይቕ ኣድሓኖም ብዝምልከት ዝፈልጦ ምስጢር ኣለኒ ኢሉ። እንታይ እዩ እቲ ምስጢር?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣብ ወተሃደራዊ ስርሒት ምስጢር ምዕቃብ ግድነት እዩ። ኣብ ከምዚ ንሕና እነካይዶ ዘሎና ፖለቲካዊ ናይ ለውጢ ቃልሲ ግን ***ወናኒ ናይቲ ቃልስን ናይቲ ለውጥን ህዝቢ ስለ ዝኾነ፡*** ካብ ህዝቢ ዝሕባእ ምስጢር ክህሉ የብሉን። ኣነ ከኣ ተሓቢኣን ዘሰክፈንን ውዲታት ይኹን ሽርሕታት ዝገበርኩዎ ይኹን ንመጻኢውን ዝገብሮ የለን። ምስባህረይ ዝኸይድውን ኣይኮነን፡፡ ምኽንያቱ ረብሓ የብሉን። ***ስለዚ ተወከል ዝፈልጦ ምስጢራት እንተልዩዎ ብስም ህዝቢ ኤርትራን ብስም እዞም ምእንቲ ዲሞክራስያዊ ለውጢ ኣብ ጕዳጕዲ ተሓይሮም ዘለዉ ዜጋታትናን ንኺቃልዖ እሓቶ ኣለኹ።***

ሕቶ፡ ተወከል እዩ ምስ ኢትዮጵያ ዘራኸበካ ዝበሃልከ ከመይ እዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣብ 2003፡ ብመንገዲ መንግስቲ ሱዳን ምስ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳያት ኢትዮጵያ ብግሁድ ተራኺበ። ምስ ኢትዮጵያ ንምርኻብ ከኣ ተወከል ኣየድልየናን እዩ። ስጋብ ዓብደላ ኣደም ንኢትዮጵያ ምስከደ ኣነ ብሕቡእ ናብ ኢትዮጵያ ከይደ ከምዝነበርኩ ኣብ ሱዳን ዝነበሩ ኣባላት ሰልፊ ዲሞክራሲ ከምዝጸሓፉ

ኣንቢበ እየ። ሕጂ እቲ ኩነታት ፈጺሙ ተቐያይሩ ስለ ዘሎ፥ እቶም ከምኡ ኢሎም ዘኽፍኡ ዝነበሩ ኣባላት ሰልፊ ዲሞክራሲ ንዓብደላ ወይ ንተወከል ይሕተቱዎም። ንኹሎም እየ ብቕሉዕ ዝሓቶም ዘለኹ። ሓደ ነገር ክሕብረካ እደሊ፡፡ እዚ ከኣ ኣብዚ ዕ ድመ እዚ፥ ኣፈይ መሊኣ ዘይዛረበሉ ስጉምቲ ከምዘይ ወስድ ከነጽረልካ እፈቱ።

ሕቶ፥ ምስ ተወከል ጥቡቕ ዝምድና ኔሩና ኢልካኒ። ገለገለ ሰባት ከኣ፥ ንተወከል ከምሰላዪ ናይ ብዙሓት ሃገራት ብፍላይ ከኣ ናይ ኢትዮጵያን ሱዳንን ጌሮም እዮም ዝሽሱዎ፥ ኣብዚ እንታይ እዩ ርእይቶኻ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፥ ይስሊ ድዩ ኣይስልን፥ ብወገነይ ዝፈልጦ የብለይን። ምስ ጸጥታ ሱዳን ኣዝዩ ጥቡቕ ዝምድና ከምዘለዎ ዘይፈልጥ ተቓዋሚ ውድብ ዘሎ ኣይመስለንን፡፡ ኣብ ኢትዮጵያ ግን፥ ናይ ጸጥታ ሰባት ከምዘይፈትዉዎ ሓበሬታታት ኣሎኒ።

ሕቶ፥ ኣብዚ ዝሓለፈ ሒደት መዓልታት ኣብ ኣኼባ ኪዳን ከምዝነበርካ ዝፍለጥዩ።ብዛዕባ እቲ ኩነታት ዶ መብሪሂ ምሃብካና?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፥ ኣነ ኣብ'ዚ ጉዳይ'ዚ ብዙሕ ክዛረብ ኣይደልን'የ። ምኽንያቱ፥ ኣብ ኪዳን ምህላውን ዘይምህላውን ኣብ እንካይዶ ዘሎና ቃልሲ ንዓና ከምውድብ ዝትንክፈና ስለ ዘይኮነ። እዚ ጉዳይ ካብ ኣልዓልካዮ ግን፥ ብፍላይ ከኣ ብበዓል ዓብደላ ኣደም ዝቐረበ ወረቐት ከበድቲ ክስታት ስለ ዘለዎ፥ ዕሽሽ ኢልካ ዝሕለፍ ኣይነበረን። ኪዳን ከኣ ኣብ ክንዲ ነቲ ጉዳይ ብዕምቈት ዝምርምር፥ ኣብ ታህዋኽ ዝመልአ መደምደምታ ኣድሂቡ። ብወገና እቲ ውድብ ኣብ ክልተ ከምእተኸፍለን ነብስና ኣመዓራሪናን ሰሪዕናን ከኣ ብግዝያዊ መሪሕነት ንኸይድ ከምዘለና ኣነጺርና። ኪዳን ከም'ቲ ኣብ ዘውጽኦ ኣዋጅ ዝገለጾ፥ እቲ ውድብ ኣብ ክልተ ከምዝተኸፍለ ኣረጋጊጹ እዩ። ኣብ ባይቶ እቲ ሓደ ሽነኽ ዝበዝሑ ኣባላት ስለ ዘለዉዎ፥ ከምሕጋዊ ኣካል ተቐቢሉዎ። እምበኣር፥ እቲ ግርንቢጥ ካብዚ እዩ ዝምንጩ፥-

1. እቲ ባይቶ ሕጋዊ ከምዘይኮነ፥ ዘየወላውል መርትዖ ኣቕሪብና፥
2. ስልጣን ካብ መሰረታት ስለ ዝምንጩ፥ ካብ መሰረታት ዘይተወከሉ ኣባላት ባይቶ ተባሂሎም ከምዘለዉ ብዘየወላውል መርትዖ ኣቕሪብና፥
3. <u>እቲ ውድብ ኣብ ክልተ ካብ ተኸፍለ፥ ኣባላት እቲ ባይቶ ኣብቲ ሓደ ሽነኽ ይብዝሑ፥ ኣብቲ ሓደ ሽነኽ ይውሓዱ ብዘየገድስ፥ ሓደ ምሉእ ዝነበረ (whole) ወይ (Entity) እቲ ናይ ቀደም ህላዌኡ የለን። እዚ ማለት ኣብ ክልተ ክግማዕ ከሎ እቲ ናይ ቀደም ኤህም ፈሪሱ እዩ። ኣብ ባይቶ ዝያዳ ኣባላት ዘለዎ ዝፈረሰ ኣካል ከም ሕጋዊ ተጸዋዒ ክትወስዶ ግልቡጥ ስነሞጎት እዩ።</u>
4. ንሕና እቲ ውድብ ከምዝፈረሰ ኣረጋጊጽና፥ ቀልጢፍና ነብስና ሰሪዕና ብግዝያዊ ኣካል ኢና ንኪዳን ቀሪብና። ኪዳን ከኣ፥ ብኣንጻሩ ነቲ ነብሱ ዘይሰርዐን ዝፈረሰን ኣካል ተቐቢሉዎ።
5. ብዓይኒ ሕጊ ክርኣ ከሎውን ኣብ ቅዋም ናይ ኤህም እቲ ባይቶ ኤህም ዝወሰዶ ውሳኔ ሕጋዊ ኣይኮነን፥ ልዕሊ ቅዋም ኮይኑ እዩ ስጉምቲ ወሲዱ። ኣብ ጉባኤ ንዝተመርጹ ኣባላት ባይቶ ከደስክል መሰል የብሉን።ኪዳን ነዚውን ግምት ኣይሃቦን፡፡
6. ኣብ ቅዋም ናይ ኪዳን'ውን ኣብ ሓደ ውድብ ዝበዝሑ ኣባላት ባይቶ ዝወሰዱዎ ውሳኔ እዩ ቅቡል ዝብል ዓንቀጽ የለን መንፈስውን የለን። ኩሉ ግዜ ዝበዝሑ ዝወሰኑዎ እዩ ቅኑዕ ዝብል ስነሞጎት፥ ሕጊ ክጉዕጽጽ ከምዝኽእል ኪዳን ክርድኦ ይግባእ ኔሩ።ብሓደ

ጉጅለ ዘወጽእ ሕግን ግዝኣተ ሕግን ሕቆን ከብድን ዝኾነሉ ኩነታት ከጋጥም ከምዝኽእል ምግንዛብ የድሊ፡፡ ኣባና ከኣ ኮምኡ እዩ ኣጋጢሙ፡፡ ኣብዚ ሓደ ሓጺር ኣብነት ክጠቕሰልካ፡ ባይቶ ህግዲፍ ነዞም ጉጅለ 15 ዝበሃሉ ብኽድዓት ከሲሱ እዩ ኰኒኑዎም። እዚ ውሳነ እዚ ጸረ ግዝኣተ ሕጊ እዩ፡፡ ውሳነ ከሕልፍ ዝግብኦ ባይቶ ዘይኮነ ቤት ፍርዲ እዩ፡፡

7. ኣብዚ ዘዛርብ ዘሎ ጉዳይ ብናይ ታሪኽ ኣጋጣሚ ኪዳን ቦታ ቤት ፍርዲ እዩ ሒዙ፡፡ ቅድሚ ሕጂ ተመሳሳሊ ጉዳያት ኣጓኒፎም ስለ ዘይፈልጡ ፍርዲ ንምሃብ ከምዘሸገሮ ብሩህ እዩ፡፡ ተሸጊሩ እዩውን፡፡ ተሃዊኹ ውሳነ ከሕልፍ ኣይነበሮን፡፡ ተሸጊሩ ከምዝነበረ ኣብነት ክጠቅሰልካ፡- ስዩም ዑቕባሚካኤልን ዶክተር ሃብተ ተስፋማርያምን ተመያይጦምኒ ኔሮም። ርእይቶኦም መብዛሕትኡ ኣኼበኛ ኣንጻርኩም ክውስን ስለ ዝኾነ፡ ንሰኻ ባዕልኻ ወጺኻ ነብሰይ ሰሪዐ ክመጽእ እየ፡ እንተበልካና ይሓይሽ ዝብል እዩ ኔሩ።

ብወገነይ ዝሃብክዎም መልሲ፡- እቲ ምምቕቓል ካብ ባዶሽ (vacume) ኣይኮነን መጺኡ። ኪዳን ኣብ ቅኑዕ ውሳኔ ንምብጻሕ ነቲ ምምቕቓል ዘምጽኦ ጠንቅታት ክምርምር ኣለዎ።እታ ዝሓሸት መገዲ ኮይና ትርኣየኒ ከኣ ኮሚቴ ኣውጺኡ ነቲ ጉዳይ እንተሓዞ እዩ በልክዎም። ኣይተቀበልዎን።

ብሓቂ ክነግረካ ነቲ ኣብ ውሽጥና ዝነበረ ሽግር ክትኩሉ ዝደረኾ ኩነት እዚ ናይ ሰለስተ ውድባት ሓድነት ዝበሃል እዩ። ብወገን ኣቦወንበር ኤህም ዝተወሰደ ኢደዋኒናውን ዘይሕጋውን ተግባራት እዩ ንመላእ መሰረታት ከምዝነዓዓብ ዝገበሮ። ኪዳን ነዝን ወዲከምዝን ግምት ክህብውን ኣይደለየን።

እቲ ሕቶ ናይ ውልቀሰባት ኣይኮነን ናይ መሰረታት እዩ። እቶም ነብሶም ዝሰርዑ መሰረታት ኪዳን ክሰምዖም ኣይደለየን። ገለ ካብ ሓለፍቲ ኪዳን፡ እዚ ናይ መሰረታት ምንቅስቓስ ሕማቕ ኣብነት እዩ፡ ኢሎም ዝተዛረቡኒ እውን ኣለዉ። ብዙሓት ውድባት ኣብ ውሽጠን ናይ መሰረታተን ዘይዕግበት ስለ ዘሎ፡ ሕቶ መሰረታት ተቐባልነት የብሉን፡ ዝብል ርእይቶ ኣተንቢሆምለይ።

ድኽመት ኪዳን ኣብ ምንታይ ጐሊሑ ተራእዩኒ መስለካ፡ እቲ በዓል ዓብደላ ኣደም ዘቕረቡዎ ጽሑፍ ኣድሓኖም ኣዕናዊ ምንቅስቓስ ኣካይዱ ዝብል እዩ። ነዚ ክሲ'ዚ፡ እዚ ኣኼበኛ ይቕበሎ ድዩ ኣይቅበሎን ኢለ ምስተኽረኽርኩ ኣይንቕበሎን ኢና ውሽጣዊ ጉዳያትኩም እዩ ተባሂሉ። እቲ ግርንቢጥ ከኣ፡ ካብዚ ክሲዚ ዝመንጨወ ፍርዲ ሂቦም። ኪዳን ነቲ ክሲ ካብ ነጸጎ፡ ነቲ ውሳነ'ውን ክነጽጎ ኔሩዎ። ኣብ ባይቶ ንሳቶም ብዙሓት ስለ ዝኾኑ፡ እሞ እቲ ባይቶ ንገዛእ ርእሱ ዝወሰዶ ውሳኔ ዘይሕጋዊ ምኳኑ፡ ብዘየወላውል መርትዖ እንዳኣረጋገጽናዮ፡ ኪዳን ከምዚ ዓይነት ውሳኔ ምውሳዱ ግጉይ እዩ።

ሕቶ፡ ስለምታይ ደኣ እዚ ኩሉ መርትዖ ኣንዳሃለወ፡ እዚ ስጉምቲ ወሲዱ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ከምዝመስለኒ፡ ኪዳን ሓድሽ ኣፈታትሓ ግርጭት ከተኣታቱ ብቕዓት ይንእሶ እዩ። ኣብ ደገ ብዙሓት ሰባት እንድዮም ከዛርቡኻ ዝመጹ፡ መብዛሕትኦም መሰረታትኩም ዲሞክራስያዊ ማእከልነት ይጥሕሱ እዮም ዘለዉ፡ እዮም ዝብሉ። እዚ ኣበሃህላዚ፡ ዝበለየ ናይ ግዜ ሰውራ ኣተሓሳስባ እዩ። ናይ ማእ ኣተሓሳስባ እዩ። ማለት ብዙሓት ንውሑዳት ይእዘዙ፡ ታሕተዎት ንላዕለዎት ይእዘዙ እዩ ሕመረት ዲሞክራስያዊ

ማእከልነት። ዲሞክራስን ማእከልነትን ዘራኸብ የብሉን ክልተ ኣንጻራት (ብዛዕባ'ዚ ብዙሕ ክበሃል ይከኣል፡ ግን ኣሕጺረ እየ ክነግረካ) እዩ። ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ'ዚ መድረኽ እዚ ሕቶ ዲሞክራሲ እዩምበር ሕቶ ዲሞክራስያዊ ማእከልነት ኣይኮነን። ንሕና ህዝቢ ኣንጻር ህግዲፍ ንክእድም ኢና እኮ ንቃለስ ዘለና። ጌጋ ኣሎ ግዝኣተ ሕጊ ይጠሓስ ኣሎ ኢሎም ዝብድሁ መሰረታት፡ እንተተረኺቦም ድማ ክተባብዑን ሕቶኦም ክስማዕን ደኣ ይግባእ እምበር ክምጸረ ማእከልነት ተቜዲሮም ክግለጹ ኣይግባእን እዩ። ኣብ ዕላልና ከም ተዓዘብክዎ ንገሊኦም ነዚ ኣብላዕሊ ዝገለጽክዎ ፍልልይ ዲሞክራስን ማእከልነትን ከተረድእውን ሽግር እዩ፡፡

ሕቶ፡ ኪዳን ነብሸኹም ሰሪዕኹም ክትኣትዉ ትኽእሉ ኢኹም ኢሎም ኣለዉ። ኣብዚ እንታይ እዩ ርእይቶኻ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኩሎም ተቓወምቲ ውድባት ኣብ ዝተሓተ ፕሮግራም ተኣኻኺቦም ክሰርሑ ኣውንታዊ እዩ፡ ቅኑዕ መትከል እዩ ድማ። ብማዕርኡ ግን፡ ምትኽኻብ ጥራይ ኣይኮነን ዝድለ። ተኣኻኺቦም መሰረታዊ ሕቶታት ክፈትሑ ይግባእ። ክሳብ ሕጂ እቲ ምትእኽኻብ እዚ ኣፍርዩ ኢልካ ክትዛረበሉ ትኽእል ነገር የለን። ስለዚ ብሓጺሩ ኪዳን ክሰርሕ ይኽእል'ዩ ዝብል እምነት እንተሕዚርና ክንኣትዎ ኢና። ገምጋምና ብኣንጻሩ እንተኾይኑ ግን፡ ኣይንኣትዎን ኢና። ካብዚ ክልተ ኣማራጺታት ወጻኢ ኻልእ ፖለቲካዊ ሕሳባት ኢልና ውን ክንኣትዎ ኻኽእል ኢና፡፡

ሕቶ፡ ህዝብን ተቓወምቲ ውድባትን ዛጊት ማይን ዘይትን እዮም ዘለዉ ኢልካ፡ ተዛሪብካ ተባሂሉ ኣብ ኢንተርነት ብዙሕ ተጻሒፉ፡፡ መብርሂ ዶ ምሃብካና?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ እዚ ጉዳይ'ዚ ኣብ ኣብ ኢንተርነት ብዙሕ ኣዛሪቡ ኔሩ እዩ። ነቲ ሓረግ መጀመርያ ብቃል ዝተዛረብክዎ ኣብ ናይ ዋሽንግቶን ሰሚናር ግንቦት 2005 እዩ። ብጽሑፍ ግን ኣብቲ ናይ ሃገራዊ ድሕነት ፓሮግራም ቅድሚ ክልተ ዓመት እየ ጺሒፈዮ።ኣብቲ ናይ ዎሽንግተን ሰሚናር ዝበልኩዎ ኣጋኒኖም እዮም ኣብ ኢንተርነት ኣቕሪቦሞ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ፡ ቁልቁል ዝኣፉ፡ ኣድሓኖም ተቓወምቲ ሓይልታት ማይን ዘይትን እዮም ኢሉ፡ ብምባል ጽሒፎም። ድሕሪ ሓደ ወርሒ ኣብ ኒውዮርክ ዝገበርኩዎ ጸቢብ ሰሚናር ብኸምዚ ዝስዕብ ኣሪመዮ እየ። እዚ ክኣ ተቓወምቲ ሓይልታት ምስ ህዝቢ ማይን ዘይትን እዩ ዘሎ፡ ኪዳን ግን ነዚ ክዉንነት'ዚ ክቕይሮ ንያት ኣለዎ ኢለ ኣሪመዮም። ብሱሩ ሓቂ ክንዛረብ እንተተደልዩ፡ ኣነ ካብ ሓቂ ዝረሓቁ ኣይመስለንን። ነፍሲወከፍ ውድብ ከኣ ነብሱ እንተመርመረ ይሓይሽ። ኤርትራዊ ሰልፊ ዲሞክራሲ ኣድሓኖም ከምዚ ኢሉ ኢሎም ኣብ ኪዳን ከምዝኸሰሱ ፈሊጠ እየ። ሕጂውን ኣብዚ ናይ ሕጂ ኣኼባ ኪዳን እውን ከምዘልዓልዎ ሰሚዐ እየ፡ ብወገነይ ክማጉተሉ ዝኽእል ሓቂ እየ ተዛሪበ። ተንኪፉና ዝብሉ ውድባት እንተልዮም ከኣ፡ “ኣርባዕተ እግሪ እንተለዩኪ ጽባሕ ንርኤኪ” ጥራይ እየ ክብል ዝኽእል።

ሕቶ፡ ኣቦመንበር ፈጻሚ ቤት ጽሕፈት ኤርትራዊ ዲሞክራስያዊ ኪዳን ኣቶ ሑሴን ከሊፋ ምስ ኣሸ ዝተባህለ ቴለቪጅን ኣብ ዝገበሮ ቃለ መጠይቕ፡ ህዝባዊ ግንባር ናጽነት ከምጽእ ዝኽኣለ ብደገፍ ናይ እስራኤል እዩ ኢሉ ጠቒሱ ኔሩ። ነዚ ብኸመይ ትርእዮ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ከምዚ ትብሎ ዘሎኻ፡ ኣነውን ኣብ ጋልፍ ኢንፎርሜሽን ሰንተር ዝወጸ ኣንቢበ እየ። ሑሴን ከሊፋ ብሓቂ ኢሉዎ እንተኾይኑ፡ ግጉይ ጥራይ ዘይኮነስ፡ ዝበለየ ናይ ሱሳታት ናይ ዓረብ ፖለቲካ እዩ። ህዝባዊ ሓይልታት ደኹን ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ፡ ሓደ ካብ'ቲ መንእሰያት ዝሰሓበሉ መሰርሕ ቃልሲ፡ ጸላእቱን ፈተውቱን ብምንጻር እዩ። ነፍሲ ወከፍ ተጋዳላይ ከኣ ቀዳሞት ጸላእቱ መግዛእቲ ኢትዮጵያን ሃጸይነትን ጽዮንነትን ምዃኖም፡ ኣሚኑ እዩ ተቓሊሱ። እዚ እምነት'ዚ፡ ብዘይካ መንግስቲ ኢትዮጵያ ካልኦት ጸላእቲ ከምዘለዉዎ እቲ ተጋዳላይ ስለ ዝኣመነ ታንክታት ሰሊቡ ብምዕጣቕ እዩ ነቲ ወተሃደራዊ ሚዛን ኣብ መንጎ ሰራዊት መግዛእቲ ኢትዮጵያን ሰራዊት ሓርነትን ዝቐየሮ። ህዝባዊ ግንባር ቀያሕታን ጸለምትን ከፊሉ እዩ ኣብ ዓወት በጺሑ። እስራኤል ደጋፊ ዘይኮነስ ሓንኳሊ ተራ እዩ ኔሩዋ።

ሕቶ፡ ኣብ መርበብ ሓበሬታ ኢንተርነት፡ ኣብ ሓደ ሰሚናር፡ ኣድሓኖም ኣብ ምርጫ ኢትዮጵያ ጸግዒ ኢህወደግ ወሲዱ ተባሂሉ ተጻሒፉ ኔሩ። እዚ ጉዳይ ከመይ እዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ እቲ ጉዳይ ናይ ጸግዒ ምሓዝን ዘይምሓዝን ኣይኮነን ኔሩ። ኤርትራዊ ረብሓ ናይ ምርግጋጽ ሕቶ እዩ ኔሩ። እቲ ሓታታይ፡ ኣብቲ ሰሚናር፡ ብዛዕባ ኣብ ኢትዮጵያ ዝካየድ ዘሎ ምርጫ እንታይ እዩ ርእይቶካ? ኢሉ ሓቲቱኒ። መልሰይ ከኣ ንጹር እዩ ኔሩ። በቲ ሓደ መዳይ፡ ኢህወደግ ኣብ ነጻነትን ልዑላውነትን ኤርትራ ተጠራጢሩ ከምዘይፈልጥ ኣብሪሀ፡ በቲ ካልኣይ መዳይ ድማ፡ እቶም ተቓወምቲ ኢህወደግ፡ ኣብ ነጻነትን ልዑላውነትን ኤርትራ ከምዘይኣምኑን ብፍላይ ንወደብ ዓሰብ ኣትኲሮም ይቋመቱ ከምዘለዉ ገሊጸ። ስለ'ዚ ዋላ'ኳ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘይተፈትሑ ጉዳያት ይሃልዉ እምበር፡ ንዓና ንኤርትራውያን ካብዞም ተቓወምቲ ናይ ኢህወደግ፡ ኢህወደግ ከምዝሕሸና ብንጹር ኣብሪሀ። እዚ ከኣ ሓቂ እዩ። ንኣብነት ኣብ ኢትዮጵያ ዝነብር ህዝቢ ኤርትራ በቲ ኣብ ግዜ ውግእ ኣብ ኤርትራውያን ዝወረደ ኣደራዕ ርእሱ ኣድኒኑን ተሸቑሪሩን፡ ኣብ ልዕሊ ኢህወደግ ድማ ቂም ሒዙን ይነብር ኔሩ፡ መስርሕ ምርጫ ኢትዮጵያ ምስ ተዓዘበን፡ ጭርሖታት ተቓወምቲ ኢህወደግ ምስ ረኣየን ምስ ሰምዐን ድማ፡ ኩሉ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነብር ኤርትራዊ ዜጋ ኢህወደግ ክስዕ ርን ኣብ ስልጣን ክቕጽልን ተተምንዩ እዩ። ስለ'ዚ፡ ዝሃብክዎ መልሲ ካብ ድሌትን ረብሓን ኤርትራን ኤርትራውያንን ወጻኢ ኣይኮነን። ኢህወደግ ስለ ዝሰዓረ ድማ ኩሎም ኣብ ኢትዮጵያ ዝነብሩ ኤርትራውያን ተሓጒሶም እዮም።

ብኣጠቓላሊ ኣብዚ ኤርትራ ብሰንኪ ስርዓት ኢሰያስ ኣዝያ ተዳኺማቱሉ ዘላ ህሞት፡ ተቓወምቲ ኢህወደግ ከኣ ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ንምምላስ ከምቀንዲ ኣጀንድኦም ሒዞምሉ ዘለዉ ህሞት፡ ነቶም ሓቀኛታት ተቓለስቲ ኤርትራዊያን፡ ኢሰያስ ካብ ስልጣን ንምውጋድ ዘለዎም ድሌትን እዚ ኣብ ኢትዩጵያ ስልጣን ሒዙ ዘሎ ሐይሊ ኣብ ስልጣን ንኽቕጽል ዘለዎም ድሌት ማዕረ ክኸውን ይግባእ፡፡

ሕቶ፡ ኣብዚ ዘለናዮ መድረኽ እንታይ ዓይነት ኣገባብ ቃልሲ ኢና ክንጥቀም?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ሓጺር መልሲ'ዶ ክነግረካ፡ ስርዓት ህግደፍ ኣሊኻ ኣብ ኤርትራ መሰረታዊ ለውጢ ንምምጻእ እዩ ዕላማና፡፡ ህግደፍ ግን ብንፋስ ክወድቀልካ ከምዘይክእል ድማ ፍለጥ፡፡

ሕቶ፡ ብንፋስ ዝወድቕ ምንግስቲ የለን፡ ክትብል ከለኻ እንታይ ማለትካ'ዩ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ እንታይ ማለተይ'ዶ፡ ሕጊ ናይ ኦሪት ምዝውታር። ዓይኒ ዘውጽአ ዓይኑ ተውጽኦ፡ ስኒ ዘጉረፈ ስኑ ተጉርፎ፡ ዝቐተለ ትቐትሎ ማለት እዩ፡፡ ስለዚ ናይ እዚ መድረኽ እዚ ኣገባብ ቃልሲ ሕጊ-ኦሪት ምኻኑ መላእ መንእሰይ ኤርትራ ተረዲኡ፡ እኳ'ሙ ብምብርካት ካብ ባርነት ክወጽ ኣለዎ፡፡

ሕቶ፡ ቅድሚ ሕጂ፡ "ወፍሪ ዋርሳይ ይካሎ ወፍሪ ባርነት'ዩ" ኢልካ ብተኸታታሊ ትጽሕፍ ኔርካ፡ ተነባባይ ከኣ ኔሩ፡ ስለ ምንታይ ዳኣ ኣቛሪጽካዮ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ሓቅኻ ኢኻ፡ በኹረ ኣለኹ። ሕጂ ብዙሕ ነገራት ተወጊኑለይ ስለ ዘሎ፡ ምጽሓፍ ጎኽጆምር፡ ክፍትን'የ።

ሕቶ፡ ቅድሚ ሕጂ ንሓድሽ ወለዶ ኣብ እትገብሮ ዲሞክራስያዊ ቃልሲ ኀኸተሳትፎ፡ ጻዕርታት ከም እትገብር ብብዙሓት ወገናት ይንገር'ዩ። እዚ መንፈስን ኣምነትን'ዚ፡ ሕጂ'ኸ ኣብ ቦትኡ ኣሎ ዶ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣብ ኤርትራ መሰረታዊ ለውጢ ክመጽእ ኣለዎ ክንብል ኮለናኮ፡ እምኒኩርናዕ ናይቲ ኣተሓሳስባ ኤርትራዊ መንእሰይ ተወዲቡን ተጠርኒፉን፡ ሰልጣን ንምሓዝ ክቃለስ ኣለዎ ማለትና እዩ፡፡ ተቃሊሱ መሰሉ ከረጋግጽ ኣለዎ ማለትና እዩ፡፡ መንእሰይ ኢኻ እሞ ስልጣን ንዓኻ እዩ ዝግባእ ኢሉ፡ ኣብ ጽዕዳ ቢያቲ ስልጣን ዘረክቦ ኣካል ከምዘየለ፡ ከምርዱእ ተወሲዱ፡ ኤርትራዊ መንእሰይ ብንቕሓት ተወዲቡ፡ ሕጊ ኦሪት ብምዝውታር ነብሱን ሃገሩን ነጻ ከውጽእ ታሪኻዊ ሓላፍነቱ እዩ፡፡

ሕቶ፡ ኣብዚ ታሃዋሲ እዋን እዚ እቶም እንኮ ሃብቲ ሃገር ዝኾኑ መንእሰያት ኤርትራ ዓቕሎም ብምጽባብ እታ ዝፈትውዋ ሃገሮም ራሕሪሖም እግሮም ናብ ዝመርሖም ቦታ ብምኻድ ኣደዳ ዝተፈላለዩ ሽግራት ይኾኑ ኣለዉ፡፡ ዝተፈላለያ ሃገራት ውን ብግቡእ ሽግሮም ክንዲምግንዛብ ናብቲ ሰታይ ደም ዝኾነ ስርዓት ህግደፍ ኣሕሊፈን ይህብኦም ኣለዋ፡፡ ብዛዕባ እዚ ጉዳይ እንታይ እዩ ርኢቶኻ?

ተ/ጋ ኣድሓኖም፡ ኣታ ወደይ ንሕናስ ብኣና ኩሉሽግር ይሕለፍ ኢልና መዋእልና እንዲና ተቓሊስና፡ ግን እንታይ ክግበር ንሕና ተጠሊምና መንእሰይ ኤርትራን ህዝብን ተጠሊሙ፡፡ መሳኪን ቆልዑ ገሊኦም መዓንጣ ዘይቆጸሩ ከይተረፈ፡ ካብቲ ናይ ቀደም ብዝኸፍአ፡ ኣብ ፈቐዶ ዓዲ ሃገር ይሳቐዩ ኣለዉ፡፡ (ዝን...ን) ናይ ሕልና ዕረፍቲ ዝህበና'ዶ ይመስለካ? ኣይ ኀኸምኡን ወዲኸምኡን ደው ከነብል እንዲና ዳግማይ ኣብ ቃልሲ ኣቲና ዘለና፡፡ ከምቲ ዝተፈላለዩ ወገናትና ዝገብርዎ ዘለዎ ምትሕግጋዝ ኩልና ኤርትራውያን ኣብ ዘዘለናዮ ኰይና ሽግሮም ንዝምልከቶ ከነስምዕ እምሕጸን፡፡ ብፍላይ ካኣ ነተን ኣብ ርእሲ ጸገሞም ጸገም ዝኾነኦም ዘለዋ ሃገራት ብዝተፈላለየ መገዲ ጉዳዮም ክርድእኦ ዝከኣለና ክንገብር ናይ ኩልና ሓላፍነት እዩ።